

Slovenčínár

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku

Slovenčinár

Békešská Čaba 2016

Publikácia Pedagogického metodického centra
Slovákov v Maďarsku

Publikácia vyšla s finančnou podporou
Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

**Úrad pre Slovákov
žijúcich v zahraničí**

Za vydanie zodpovedá
predsedníčka CSSM
Alžbeta Hollerová Račková

Edita Pečeňová
hlavná redaktorka

Zuzana Benková
jazyková redaktorka

Typografia, zalamovanie, príprava do tlače, tlač:

Progresszív Nyomda Kft.
5600 Békéscsaba, Erkel u. 8.
Technický redaktor: Kovács I. Zoltán

ISSN: 1218-151X

2016

Obsah

Fotky zo VII. stretnutia slovenských dolnozemsých učiteľov v Békešskej Čabe	4
Úvodné slová Alžbety Hollerovej Račkovej, predsedníčky CSSM	11
Seminár dolnozemsých učiteľov a odovzdávanie Ceny Samuela Tešedíka 14.-15. október 2016 Békešská Čaba	15
Michal Babiak (Slovensko) Laudatio na Mgr. Pavla Hlásnika	19
Svetlana Zolňanová (Srbsko) Laudatio na Jaroslava Miklovica	25
Mária Katarína Hrkľová (Slovensko) Laudatio na Vlatka Miksada	27
Marianna Melegová Bajczerová (Maďarsko) Laudatio na Annu Molnárovú ...	31
Michal Lásik (Maďarsko) Duchovný odkaz a dielo Samuela Tešedíka ml. (1742 – 1820)	35
Ladislav Lenovský (Slovensko) Mimoškolské aktivity, etnicita a národnostná identita	43
Pavel Hlásnik (Rumunsko) Prečo mimoškolská činnosť na národnostnej škole?	53
Judita Molnárová Pribojszká (Maďarsko) Slovenskosť, ktorá odlišuje békešcabiansku školu od iných	57
Anna Karolína Dováľová (Rumunsko) Tvorivo po slovensky	69
Júlia Szabóová Marloková (Maďarsko) Upevňovanie identity prostredníctvom mimoškolskej činnosti budapeštianskej školy	73
Mária Andrášiková (Srbsko) Semináre pre žiakov z rozličných vojvodinských oblastí – prostriedok na uchovávanie slovenskej svojbytnosti	83
Elena Darina Kmeťová (Rumunsko) Mimoškolské aktivity a národná identita	93
Zlatica Lisková (Maďarsko) Úzka spolupráca Kultúrneho spolku sarvašských Slovákov - Vernosť so Slovenskou základnou školou v Sarvaši	95
Anna Hrková (Srbsko) Mimoškolské aktivity a medzinárodná spolupráca našej školy so školami v Európe	99
Mária Žiláková (Maďarsko) Chcete nás poznať? Poznáte nás?	103

Fotky zo VII. stretnutia slovenských dolnozemských učiteľov v Békešskej Čabe

Praví dediči Samuela Tešedíka

Okolo osobnosti pedagóga Samuela Tešedíka sa mi krútia myšlienky, keď uvažujem nad tým, čo „múdreho“ k obsahu najnovšieho čísla nášho 20-ročného časopisu pridať. Veď on a jeho dielo boli inšpiráciou pre založenie spoločnej pedagogickej ceny Slovákov na Dolnej zemi a deň jeho narodenia, 20. apríl (1742), som navrhla Valnému zhromaždeniu Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku vyhlásiť za Deň slovenských pedagógov v Maďarsku. (O tomto velikánovi Ducha, ktorý pôsobil v našich končinách, sa môžete dočítať v príspevku Michala Lásika *Duchovný odkaz a dielo Samuela Tešedíka ml.*)

Poviem vám to taktó! Seminár dolnozemských slovenských učiteľov spojený so slávnostným odovzdávaním Ceny Samuela Tešedíka za rok 2016 v Slovenskej škole v Békešskej Čabe ma fascinoval. Bol to aj pre mňa, nepedagóga, sviatok slovenskej reči, slovenskej pedagogiky, slovenskej kultúry – a úprimného priateľstva. Len málo príležitostí sa našim pedagógom naskytne, aby sa v slovenskom jazyku mohli porozprávať s kolegami, ktorí počas svojej každodennej práce zápasia s podobnými problémami a ktorí rovnako zdieľajú osud príslušníka národnostnej menšiny a vyrovnávajú sa so situáciami, ktoré tento „stav“ prináša. Iba niektoré z príspevkov, ktoré odzneli na podujatí, som vtedy mala možnosť sledovať, a tešila som sa, že si ich vďaka Slovenčinárovi môžem prečítať. Všetky svedčia o obdivuhodnej vynaliezavosti slovenských pedagógov, ktorou sa snažia svojich zverencov priviesť k slovenskému jazyku a vytvárať citový vzťah k slovenskej kultúre a slovenskosti.

Myslím si, že aj toto číslo – neprestaňme zdôrazňovať – jediného slovenského pedagogického metodického časopisu mimo územia Slovenska, je hodné tradície. Áno, jednoznačne možno hovoriť o tradícii, veď náš metodický časopis vyšiel prvýkrát na jar 1991. Ako spomína Edita Pečeňová, ktorá je jeho šéfredaktorkou od začiatku, členkami redakcie boli Danieľa Horváthová, Libuše Pestiová, Judita Molnárová Pribojszká a Miroslav Kmeť. Verejnosti bol časopis predstavený v Župnej knižnici v Békešskej

Čabe. Na tlačovej konferencii bola prítomná aj úradujúca predsedníčka Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku Mária Jakabová a vtedajšia riaditeľka békeščabianskej slovenskej školy Alžbeta Uhrinová. Od 1991 do 1994 Slovenčinár vychádzal pravidelne, v prvých dvoch rokoch dvakrát do roka. Po niekoľkoročnej pauze, ktorá nastala pre nedostatok finančných prostriedkov, Slovenčinár začal znovu vychádzať vďaka pomoci Celoštátnej slovenskej samosprávy. Od roku 2001 vychádza každý rok jedno číslo nášho metodického časopisu. Keď to spočítame, môžeme konštatovať, že časopis pod vedením zanietenej riaditeľky čabianskej školy sa týmto číslom dožíva svojich 20. narodenín. Už ich treba len patrične osláviť. Zanietení prispievatelia, praví dediči Samuela Tešedíka si to určite zaslúžia!

Ďakujeme a držíme palce do nasledujúcich desaťročí!

Alžbeta Hollerová Račková
predsedníčka CSSM

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku,
Čabianska organizácia Slovákov,
Pedagogické metodické centrum Slovákov v Maďarsku
a Slovenské gymnázium, základná škola, materská škola a kolégium v Békešskej Čabe

VÁS POZÝVAJÚ

na
odovzdanie Ceny Samuela Tešedíka
a

**VII. stretnutie slovenských dolnozemsých učiteľov v Békešskej Čabe
v dňoch 14. a 15. októbra 2016***

s týmto programom:

14. 10.	do 17:30	príchod a prezentácia účastníkov
	18:00	slávnostné odovzdanie Ceny Samuela Tešedíka spojené s recepciou
15. 10.	8:00	raňajky
	9:00	otvorenie výstavy slovenských učebníc používaných v slovenských národnostných školách v Maďarsku
	9:30 – 12:30	seminár dolnozemsých učiteľov – téma: Voľno pre národné povedomie , podtitul: Pestovanie tradícií a roz- víjanie identity v rámci mimoškolských aktivít Úvodnú prednášku bude mať: Prof. PhDr. Ladislav Lenovský, PhD. Filozofická fakulta Univerzita Sv. Cyrila a Metoda - Trnava
	13:00	obed
	13:30	kultúrny program
	17:00	večera
	18:00	odchod účastníkov

**Seminár slovenských dolnozemsých učiteľov bol usporiadaný 14.-15. októbra 2016 v Békešskej Čabe v priestoroch Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a kolégia. Slávnostné udelenie Ceny Samuela Tešedíka prebiehalo v rámci tohto veľkolepého podujatia. V našom čísle uverejňujeme laudátiá zostavené na počesť odmenených.*

*Seminár dolnozemských učiteľov a odovzdávanie Ceny
Samuela Tešedíka
14.-15. október 2016 Békešská Čaba*

Pamätný list Samuela Tešedíka v roku 2016 získali:

Veronika Árendášová z Maďarska za prínos a tvorivosť v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov

Pedagogička Veronika Árendášová vyše 40 rokov pôsobila na svojom prvom pracovisku - v Základnej škole v Tardoši - ako triedna učiteľka a vedúca pracovného kolektívu. Takmer 20 rokov bola zástupkyňou riaditeľa školy. Svoju prácu vykonávala na vysokej odbornej úrovni, dosiahla aj vynikajúce výsledky pri vytváraní družobných stykov so slovenskou Základnou školou v Tvrdošovciach. Popritom pravidelne pripravovala žiakov na recitačné súťaže. V záujme zachovania identity tunajších Slovákov sa Veronika Árendášová aktívne zúčastňuje kultúrno-spoločenského života obce a župy. Iniciovala založenie speváckeho zboru Gerecse. Je dlhoročnou členkou miestnej slovenskej samosprávy, od r. 2010 je jej predsedníčkou. Ako členka predsedníctva Zväzu Slovákov v Maďarsku, poslankyňa Valného zhromaždenia Celoštátnej slovenskej samosprávy a kurátorka Nadácie pre nadaných sa podieľa na činnosti celoštátnych organizácií Slovákov v Maďarsku.

Darina Poliaková zo Srbska za prínos a tvorivosť v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov

Darina Poliaková z Padiny pracuje vyše dvadsať rokov ako učiteľka informatiky v ZŠ mladých pokolení v Kovačici a v Základnej škole v Samoši. Poznáme ju ako učiteľku, ktorá o svojom materinskom jazyku, o svojej slovenčine hovorí nielen na prednáškach v Srbsku, ale i v zahraničí. Jej žiaci sa zúčastňu-

jú na súťažiach z informatiky. O práci v základnej škole v Kovačici hovorila i v Srbskej akadémii vied, na seminároch v Belgicku, v Bratislave i v Belehrade. Urbanov Živý bič a Lektúru Márie Kotvášovej videli učitelia azda na celom svete. Preložila ich do angličtiny. Všetko to hovorí o jej silnej osobnosti, o veľkej chuti a odvahe prekonávať prekážky a dosahovať úspechy. Ale jej najväčším úspechom sú jej vlastné deti: vynikajúci žiaci. Škola pre ňu znamená život. Život jedinečný a neopakovateľný. Do svojej práce vložila vytrvalosť, trpezlivosť, lásku k deťom. Poznáme ju ako pokojnú a rozvážnu ženu, láskavú a pedantnú učiteľku, ktorá si zasluhuje ocenenie za mimoriadnu voľnočasovú činnosť vyvíjanú pre deti a mládež v slovenských komunitách v zahraničí.

Mária Štefanková z Rumunsku za vzornú reprezentáciu školy v súťažiach národnostných škôl v domovských krajinách alebo v zahraničí a za celoživotný prínos v oblasti výchovy a vzdelávania pri príležitosti životného jubilea

Prvá akademická maliarka z radov slovenskej menšiny v Rumunsku Mária Štefanková sa narodila 17. októbra 1951 v Nadlaku v rodine farbiarskeho majstra Jána Štefanka a Márie, rodenej Ondrejovičovej. Svoj výtvarný talent zdedila po predkoch z matkinej strany.

Výtvarné umenie študovala na Univerzite v Temešvári. Po vysokoškolských štúdiách pôsobila ako profesorka výtvarnej výchovy vo viacerých školách. Teoretické lýceum J. Gregora–Tajovského bolo pôsobisko pani Štefankovej od roku 1990 až do r. 2011, keď odišla do dôchodku po vyše 33 rokoch učiteľskej praxe.

Mária Štefanková viedla v škole aj žiacky výtvarný krúžok, zasväcovala mladých do tajov umenia, pomáhala im osvojiť si rôzne výtvarné techniky. Jej zverenci získali ocenenia na školských, národných i medzinárodných súťažiach, viacerí sa stali úspešnými umelcami. Takýto krúžok vedie aj teraz a deťom odovzdáva nielen svoje umelecké vedomosti, lásku k umeniu, estetike, ale aj kus zo seba samej.

Naša ocenená spolupracovala na rozmanitých kultúrnych, etnografických, školských, národnostných, národných, medzinárodných akciách, seminároch, projektoch, výstavách, tvorivých dielňach, publikáciách. Mária Štefan-

ková je autorkou prvej miestnej etnografickej monografie *Odev nadlacksých Slovákov*. Taktiež je autorkou loga Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku a loga Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Kraska.

Cenu Samuela Tešedíka v roku 2016 získali:

Pavel Hlásnik z Rumunska za vynikajúcu pedagogickú, organizátorskú, riadiacu alebo vedeckú prácu v oblasti slovenského školstva v zahraničí

Jaroslav Miklovic zo Srbska za vynikajúcu pedagogickú a vedeckú prácu v oblasti slovenského národnostného školstva v zahraničí

Vlatko Miksád z Chorvátska za mimoriadnu voľnočasovú činnosť vyvíjanú pre deti a mládež v slovenských komunitách v zahraničí

Anna Molnárová z Maďarska za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí

Laudatio na Mgr. Pavla Hlásnika

V jednom zo svojich sonetov Hviezdoslav hovorí:

*Ja verím! — a s tým šiniem v taj sa nekonečna.
Som atóm, iskra len, lež s jadrom trvalým;
zhasnem-li na zemi, nad ňou sa zapálím,
púť moju nadpradie mi jasná cesta Mliečna.*

*Ja verím, pravda ducha že je pravda večná;
po desných strminách mi ona zábradlím,
ona mi blahovešť, hoc i hrob odhalím,
znad Patma ona znie mi zvonná, svätorečná.*

*Jak voľno v hrudi mi! Nu, v ducha domovine —
nič netiesni ma viac; strach skonol márných strát,
čo z ducha zrodilo sa, nikdy nezahynie.*

*Vy svetlá nesmrtné, ichž roj sa vencom vinie
kol božej podnože, ja váš, hoc skromný brat! —
Vtriedť, kam chceš, v službu, len daj svietiť, Hospodine!*

Toľko Hviezdoslav.

Ja verím! — a s tým sa šiniem v tajomno nekonečna. Veľa ráz som rozmýšľal, či sú Tvoje skutky a názory viacej prejavom viery v Boha alebo v človeka?

Komu sa obraciaš vo svojom kréde?

Čo nasleduje po tom úvodnom slove Verím?

Alebo to Tvoje vyznanie nenasleduje hneď po slove Verím, ale na konci. Potom keď vyznáš všetko, čo vyznávame aj my ostatní, až po ono záverečné: *a život večný* – teda, pred Amen! - dovoľujem si zapochybovať, či v Tvojom osobnom, privátnom kréde, nie je ešte jeden odstavec, ktorý sa začína asi takýmito slovami: Verím v človeka, stvoriteľa toho, čo je medzi nebom a zemou, stvoreného Bohom, Brata môjho, ktorý sa narodil z ženy-matky, trpieť bude na čiernej panónskej rovine, svoj kríž bude niesť od Maruše po Bihor, od Fruškej hory po pražskú Bielu horu, od Dunaja k Tatrám, umrie potichu ako toľkí iní a pochovajú ho pod netatu na nadlackom cintoríne spolu s mojimi predkami... atď.

Nezačína sa tak nejak, Tvoje Verím?

Ja verím! — a s tým sa šiniem v tajomno nekonečna – hovoríš si spolu s Hviezdoslavom. So svojim Verím „možno v Boha“ a „možno v človeka“, alebo: aj v Pána Boha aj v Brata človeka - šinieš sa v tajomno nekonečna.

To vesmírne nekonečno, ktoré objavuje geografia, a to abstraktné nekonečno, ktoré zobrazuje matematika ležiacou osmičkou.

Preto si aj študoval geografiu a matematiku, lebo si dostal do vienka vieru – tú vieru, s ktorou si sa zahľadel do tajomstiev nekonečna. Matematika a geografia sú najexaktnejšie disciplíny, ktorými spoznávame tajomstvá nekonečna – všetko ostatné je poézia. Matematikou a geografiou učíš tých, ktorí prišli po nás, odhaľovať náš svet, učíš na nadlackom lýceu určovať okamih veľkého tresku a pátrať po božskej častici.

Tej, ktorá je v tebe! - a keď odriekaš večerné žalmy, zahundreš si pod nos svoje tajomstvo:

Som atóm, iskra len, lež s jadrom trvalým;

zhasnem-li na zemi, nad ňou sa zapálím,

púť moju nadpradie mi jasná cesta Mliečna.

Toto je Tvoje tajomstvo, o ktoré sa nedelíš so svetom: trvalé jadro a presvedčenie, že keď zhasnem na zemi, mojím osudom je znova sa nad ňou zapáliť. Tvoje tajomstvo je tajomstvom vytrvalosti, nezlomnosti ducha a viery. Hviezdoslav vo svojich veršoch len básnickým rýmom opísal to, čo vedia všetci Nadlačania, a tak aj Ty to odjakživa poznáš a uplatňuješ vo svojej práci ako súčasť svojho Verím: keď ma vyhodí cez dvere, vrátim sa dnu oknom - *zhasnem-li na zemi, nad ňou sa zapálím*. A zakaždým, keď sa vraciaš oknom dnu, Tvoji Bratia – spolupracovníci na národnej roli – si v duchu uznanlivo hovoria: Vedeli sme, že je taký, preto sme ho tam aj navrhli a zvolili: aj pri zakladaní Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, aj pri zakladaní Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, aj pri preberaní postu prvého podpredsedu Svetového združenia Slovákov v zahraničí, pri Štefankovej cene, pri iných cenách; vedia to o Tebe aj Dagmar Hupková, aj Katka Čamborová, vedia to o Tebe aj na ministerstvách, aj v parlamentoch, vie to aj J.E. Gábor a ďalší na veľvyslanectvách; keď si niečo zaumieniš, vraciaš sa oknom; ak to nevyjde – tak druhým oknom, ak nie – tak tretím, až kým všetkých nepresvedčíš, že *pravda ducha - je pravda večná* – o tú Ti predsa ide;

po desných strminách ona ti zábradlím,

ona ti blahovešť, hoc i hrob odhalíš.

Tá pravda ducha, ktorá je pravda večná – odkiaľ ju poznáš? Na horách nerastie, v poli ju nesejú.

Pochádza to poznanie z viery v Boha a odovzdanosti človeku? Človeku-Bratu, ktorý žízni po spravodlivosti v nespravodlivom svete?

Človeku-Bratu, ktorému teba pomôcť so zápisom na vysokú školu, pomôcť chudobným deťom spravodlivo dostať štipendium, pochváliť statočnosť, pokarhať darebáctvo a hlavne naučiť! Naučiť Človeka-Brata, toho

Človeka-Brata, v ktorého veríš a ktorému slúžiš, naučiť ho, že slúžiť pravde ducha prináša sladké ovocie, slúžiť pravde ducha je blaženosťou, blahovesťou – aj za cenu najvyššiu: *hoc i hrob odhalím*.

Znad Patma ona znie mi zvonná, svätorečná.

Na ostrove Patmos svätý Ján mal zjavenie – apokalyptické. Uzrel koniec sveta i posledné veci bytia.

Aké sú Tvoje eschatologické vízie?

Môže tento svet spieť ku skaze nebytia, k apokalypse, ak veríš, že pravda ducha, že je pravda večná? Keby si v to veril, teda v apokalypsu, upadol by si do melanchólie, ktorá nedokáže byť strojcom činu a čin sveta! Nepísal by si vedecké texty o humánnogeografických aspektoch Slovákov v Rumunsku, nezostavoval by si bibliografiu písomných zdrojov o Slovákoch a Čechoch v Rumunsku, neorganizoval by si vedecké konferencie o otázkach slovenského školstva v zahraničí a o vzťahu k materskému národu, ani o úlohe kultúry v zachovávaní národného povedomia detí a mládeže v menšinovom prostredí.

Tvoja viera v pravdu ducha je silnejšia ako dolnozemska clivota. Čo z ducha zrodilo sa, nikdy nezahynie.

Tvoja stálosť – či tvrdohlavosť? – vyplýva z Tvojej viery v nesmrteľnosť čohokoľvek, čo zrodilo sa z ducha. Keď vyznávaš „život večný“, Ty vieš, že ten život večný je tajomno nekonečna, v ktorom prebýva všetko, čo zrodilo sa z ducha. V prvom rade tam prebýva „*atóm, iskra len, lež s jadrom trvalým*“ – a každý alchymista, nielen geograf a matematik, vie, že „*atóm, iskra len, lež s jadrom trvalým*“ je základnou jednotkou ducha.

Iskra, ktorá zažíva svetlo, ktorú v sebe nesie človek-učiteľ.

Preto Ťa aj ocenila rektorka Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici cenou Agito pro Minorica Slovaca, lebo jej, rektorkini, alchymisti objavili v Tebe ten famózný „atóm, iskra“ – dnes to vraj volajú bozón alebo aj „božská častica“ – hľadali ho vo švajčiarskom CERN-e, a pritom táto božská častica tkvie v každom pravom učiteľovi. Patriš medzi nich. Preto

tak „*voľno ti v hrudi! Nu, v ducha domovine — nič netiesni Ťa viac*; iní tento pocit volajú sloboda, pre Teba je to samozrejmä učiteľská nutnosť – no voľno Ti v hrudi, lebo Ťa naučili, že „čo sa misí, ni je ani ťažko“, takže svoj kríž, ktorý nesieš od Maruše po Bihor, od Fruškej hory po pražskú Bielu horu, od Dunaja k Tatrám nesieš s pocitom voľnosti v hrudi.

Ty, Pavel-atóm-iskra, Ty vieš, že Tvoj svet je len spolovice svetom ľudí, že len spolovice Tvojimi bratmi sú ľudia-Bratia – tou druhou polovicou Tvojho sveta je svet svetla.

Vy svetlá nesmrtné, ichž roj sa vencom vinie

kol božej podnože, ja váš, hoc skromný brat! —

Svetlá večné, svetlá nesmrteľné, ktoré sa vinú vôkol božej podnože spájajú Ťa so sebou do bratskej reťaze. Vieš, že si v tomto súrodenceve skromným bratom, ale si; si atóm, iskra len, ale si Svetlom. Preto Ti nezos-táva iné, len oslovovať Božiu prozreteľnosť jediným možným spôsobom:

Vtried', kam chceš, v službu, len daj svietiť, Hospodine!

Lebo si Svetlo, lebo si učiteľ.

Tak: sviet!

A preto Ťa chválím.

Laudo te, Pavel Hlásnik, laudo te.

Laudatio na Jaroslava Miklovica

Slovenské národnostné školstvo v zahraničí pretrváva stáročia a je súčasťou vzdelávacieho systému jednotlivých krajín. Buduje si v nich významné miesto a postavenie. Je to vďaka vytrvalým, obetavým a nadšeným slovenským učiteľom. Tí dokážu nielen vzdelávať, ale aj vychovávať žiakov v duchu svojho národa s patričnou tolerantnosťou a úctou k inej reči, k inej kultúre. Naši žiaci poznajú reč a kultúru národa, v spoločnosti ktorého žijú, ale dôsledne a s hrdosťou, vedení rukou svojich učiteľov, reprezentujú vlastnú reč i vlastné kultúrne dedičstvo.

Je pre mňa mimoriadnou ctou predstaviť vám osobnosť, ktorá všetku svoju energiu, lásku, starostlivosť a svoj talent venuje nám, vojvodinským Slovákom, žijúcim mimo materskej krajiny a po mnohé generácie udržiavajúcim si tradície, jazyk, svoju slovenskosť a identitu.

Inteligencia je most, ktorý spája jednotlivca so svetom, ale i svet s jednotlivcom. Takouto integrujúcou osobnosťou našej dolnozemskej slovenskej komunity je Jaroslav Miklovic, narodený 12. decembra 1960 v Báčskom Petrovci. Základné a stredoškolské vzdelanie v slovenskej reči získal v rodisku. Ďalej pokračoval v štúdiách na Novosadskej univerzite, najprv na Právnickej a potom na Filozofickej fakulte na katedre dejín. Počas štúdia bol honorárnym spolupracovníkom RTV v Novom Sade v redakcii v slovenskej reči. Už ako študent prejavil osobitný záujem o svoju národnú identitu a jej prezentovanie vo svojom prostredí. Po obhajobe diplomovej práce na tému *Srbsko-slovenská spolupráca vo Vojvodine 1894 – 1904* a ukončení štúdia sa dočasne zamestnal v Základnej škole v Báčskom Magličí a od školského roka 1991/1992 začal vyučovať v Základnej škole hrdinu Janka Čmelíka s vyučovaním v slovenskom jazyku v Starej Pazove. V tejto škole pôsobí i dnes. Od počiatku svojej pedagogickej praxe aktívne pracuje so žiakmi a prebúdza i pozdvihuje ich národnú identitu. S tým

cieľom vydal monografiu *Stará Pazova 1769 – 1794* a spolu so svojimi žiakmi sa začal aktívne zaoberať genealógiou slovenských pazovských rodín a regionálnymi a lokálnymi dejinami.

Aktívne spolupracuje s Maticou slovenskou, uverejňuje články v časopise *Dolnozemský Slovák*, v rodinnom magazíne *Rovina*, v *Pazovskom kalendári* atď. Svoje odborné príspevky publikoval v monografiách našich slovenských dolnozemských osád - Pazova, Selenča, Hložany. Prispieval do rôznych vedeckých zborníkov zo sympózií venovaných dolnozemským Slovákom, na ktorých sa i sám zúčastňoval. Aktívne pracuje na poli multikulturalizmu a tolerancie vo Vojvodine a do svojej práce zapája žiakov. Je ich konzultantom, a to nielen súčasných, ale i bývalých žiakov, ktorí prejavujú záujem o dejiny a zanietene sa zaoberajú históriou pazovských Slovákov. Tým pozdvihuje národné povedomie a pocit spolupatričnosti k slovenskému národu.

V tomto období pracuje v dvoch školách, v slovenskej Základnej škole hrdinu Janka Čmelíka v Starej Pazove a na Strednej odbornej škole v Starej Pazove, kde v rámci svojho vyučovacieho predmetu výberom voliteľných tém pestuje u stredoškolákov toleranciu, multikulturalizmus a ekuumenizmus.

Jaroslav Miklovic je jedným zo zriedkavých učiteľov tejto doby. Obetavo, nezištne a húževnato vštepuje semeno svojho národa do mladých generácií, podporuje ich bádateľskú činnosť a prebúdza v nich národné povedomie. Preto si zasluhuje ocenenie za pedagogickú a vedeckú prácu v oblasti slovenského národného školstva v zahraničí.

Laudatio na Vlatka Miksada

„Byť dobrým učiteľom je tým najväčším umením.“

(Ján Amos Komenský)

Veľký učiteľ národov, jedinečný autor množstva pedagogických diel, ako sú Didactica magna (Veľká didaktika) či Orbis pictus (Svet v obrazoch) takto vyzdvihol už v 17. stor. neoceniteľnú prácu pedagógov a v živote dieťaťa najväčší význam pripisoval výchove a vzdelaniu. Aj život slovenských dolnozemských pedagógov sa po celé stáročia niesol v znamení hlbokej zodpovednosti za výchovno-vzdelávací proces ich zverencov s dôrazom na udržiavanie a rozvoj ich slovenskej vzdelanosti a slovenskej identity.

Do plejády významných pedagógov a organizátorov kultúrno-spoločenského života Slovákov v Chorvátsku, s dôrazom na rozvoj talentu slovenských detí a mládeže vo svojej krajine, patrí aj ilocký rodák Vlatko Miksada. Jeho životný príbeh začína v Iloku, kde sa 30. januára 1957 narodil. Miksada rodina sa v roku 1969 presťahovala do Austrálie, kde absolvoval prvý školský rok a navštevoval v Melbourne Prahran technical school. Po návrate do Iloku a po ukončení strednej školy absolvoval štúdium slovenského jazyka a literatúry na Univerzite Komenského v Bratislave. O týchto časoch sám hovorí: „Slovensko mi dalo hrdosť, že som, aj keď v zahraničí, súčasťou tejto kultúrne vyspelej spoločnosti, dalo mi povedomie, že ako jedinec niekam patrí, dalo mi možnosť študovať v krajine predkov a získal som na Slovensku priateľov na celý život.“

Aj keď v Chorvátsku si slovenská komunita dlhšie obdobie nebudovala slovenské školstvo, Ilok bol výnimkou. Tu už v roku 1864 založili slovenskú evanjelickú školu. Pôsobili na nej známi pedagógovia, ako bol i dlhoročný učiteľ Jozef Maliak, významný pedagóg, zakladateľ a redaktor prvého pedagogického časopisu Domácnosť a škola.

Kultúrno-historická pamäť Iločanov umocňovala ich slovenskú vzdelanosť, slovenskú kultúru a formovala i mladého Vlatka Miksada. Skromný a činorodý Miksad s láskou a úctou ku slovenským koreňom a tradíciám začína pôsobiť v slovenských školách v Chorvátsku.

Pôsobí ako pedagóg na školách v Jelisavci, Našickom Markovci, Našiciach, Súseku, Iloku, Soľanoch, Osijeku a Višnjevcí. Okrem mimoriadnej starostlivosti o udržiavanie a rozvoj slovenčiny svojich žiakov vo všetkých osadách, kde pôsobil, venoval sa estetickému pôsobeniu na svojich zverencov prostredníctvom nácviku divadelných hier, rozprávok, slovenskej ľudovej piesne a hudby.

Osobný vklad pedagóga Vlatka Miksada do sféry uchovávaní a rozvoja slovenskej kultúry v Chorvátsku je mnohohrstevný. Voľnočasové aktivity považuje za organické prepojenie so slovenským školským vzdelávaním, vie, že zmysluplné trávenie voľného času detí a mládeže, prehlbovanie a obohacovanie ich citového života, rozvíjanie a kultivovanie životného štýlu ich pripravuje na plnohodnotný život. So svojimi žiakmi adaptoval pre potreby rozhlasového vysielania slovenské ľudové rozprávky formou rozhlasových hier. Jeho aktivity dávno presiahli Ilok. S lužskými žiakmi nacvičil viaceré predstavenia, ako Tri vrecia zemiakov, Popoluška, Figliari spod Poľany a ďalšie. V ilockom súbore režíroval viac ako 30 predstavení pre deti a aj dospelých, úhrne ich počet presiahol 50. V roku 2014 vyšla jeho kniha drobných divadelných hier Príbehy za oponou, kde čerpá z klasických rozprávok Pavla Dobšinského a Hansa Christiana Andersona, transformuje ich do moderného šatu a jazyka, s funkčným využitím nárečových prvkov či miestnych reálií. A ako vo všetkých rozprávkach nášho detstva bojuje v nich dobro so zlom, kde dobrí a šlachetní víťazia.

Miksadove kultúrne aktivity sú však mnohostrannejšie. Pôsobí ako hudobník, tanečník folklórneho súboru, choreograf, herec, režisér a dramaturg.

Už v roku 1979 ako študent bol iniciátorom založenia podujatia Ilocké leto, ktoré je folklórnym podujatím prezentujúcim mladých ilockých folkloristov.

V roku 2006 založil festival mladých sólových spevákov slovenských ľudových piesní Na brehu Dunaja, ktorý sa snaží o uchovávanie a prezentáciu tradičných slovenských piesní mladej generácie od 5 do 25 rokov. Viac ako

30 rokov šíril slovenský folklór ako tanečník, hudobník a vedúci súboru SKOS-u Ludovíta Štúra v Chorvátsku, v Slovenskej republike a na slovenskej Dolnej zemi.

Vlatko Miksad je aktívnym milovníkom divadelnej múzy Tália, v Iloku je silná tradícia ochotníckeho divadla, veď prvé divadelné predstavenie sa tu uskutočnilo už v roku 1914. Miksadowe divadelné aktivity by boli hodné samostatného príspevku. Môžeme sa o nich dozvedieť vo vzácnej publikácii SLOVENSKÉ DIVADLO V ILOKU 1914 – 2008, ktorej spoluautorom je i náš nominant.

Neblahé vojnové udalosti v 90. rokoch minulého storočia silne poznamenali život Iločanov, bratovražedná vojna vyhnala z mesta tisíce obyvateľov, ale Slováci sa snažili v Iloku prežiť. Prekonávali strach a stretávali sa v Slovenskom národnom dome, ktorý dodnes nesie meno Ludovíta Štúra. Keď nastali mierové časy, na obnove domu sa podieľal Slovenský ženijný prápor SLOVENGBAT v Mierovej misii OSN UNTAES pod velením pplk. Štefana Jangla, tlmočníkom tejto misie bol Vlatko Miksad a je i spoluautorom publikácie SLOVENSKÝ NÁRODNÝ DOM 1952 – 1997 - 2014 (vyd. r. 2014), ktorá približuje peripetie života domu.

Miksad sa venuje i žurnalistike, je aktívnym prispievateľom do časopisov Vzlet, Hlas ľudu, Jednota, Prameň a iných. Významná je jeho spolková činnosť, pracuje ako člen MS Ilok a SKOS-Ludovíta Štúra, bol dlhoročným členom správneho výboru, tajomníkom, podpredsedom i predsedom SKOS-u. Pôsobí aj ako predseda Rady slovenskej národnostnej menšiny pre mesto Ilok.

Neúnavný pedagóg, kultúrny pracovník Vlatko Miksad vo svojej mnohoročnej a mnohostrannej činnosti významne prispieval a prispieva k udržiavaniu a rozvoju slovenskej identity mladej generácie Slovákov v Chorvátsku.

Cenou Samuela Tešedíka chceme vyjadriť uznanie za mimoriadne významnú voľnočasovú činnosť vyvíjanú pre deti a mládež v Chorvátsku, pedagogickú, kultúrno-osvetovú a spolkovú činnosť Vlatkovi Miksadowi, ktorý je nielen učiteľom svojich žiakov, ale otvára im brány slovenskej kultúry v jej mnohorakých podobách a obohacuje ich život.

Laudatio na Annu Molnárovú

Byť učiteľom, nositeľom výchovných ideálov a vzdelanosti, znamená byť v prvom rade osobnosťou. Veď osobnosť učiteľa má vplyv nielen na efektívnosť výučby, ale aj na správanie a myslenie žiakov. Vidieť to najmä v dedinskom prostredí, kde učiteľ bol a niekde až dodnes je nielen vzorom pre deti, ale úprimným pomocníkom i poradcom tu žijúcich ľudí. To je povolanie v pravom zmysle slova. Usmerňovať, napomáhať, povzbudzovať a pritom nikdy sa nevzdať v nádeji, že vytrváme.

„S dedičstvom našich predkov do budúcnosti,“ je napísané na pamätnom kameni pred Slovenskou dvojazyčnou základnou školou v Slovenskom Komlóši. Tento pamätný kameň bol odhalený v roku 2009 pri príležitosti 60. výročia založenia inštitúcie. V rámci slávnostného aktu bola zasadená aj lipa ako symbol Slovákov. Bývalých žiakov školy reprezentovala jedna z prvých absolventiek školy Anna Molnárová Chlebniczská, ktorá svoju celoživotnú dráhu prežívala podľa uvedeného citátu. Vždy si vysoko vážila dedičstvo svojich predkov a až dodnes vykonáva takú činnosť, aby Slováci na Dolnej zemi mali ešte dlho pred sebou rozkvitajúcu budúcnosť.

Anna Molnárová, rodená Chlebniczská, sa narodila 1. decembra v roku 1935 v Slovenskom Komlóši ako dieťa slovenských roľníkov. Slovenskú základnú školu skončila vo svojej rodnej dedine. Tam ju zasiahli prvé impulzy ovplyvňujúce celý jej život. Stretla sa s takými učiteľmi, ktorí boli pre ňu vzorom a počas svojej neskoršej pedagogickej činnosti sa snažila kráčať v ich šlapajach. V jednom rozhovore na nich takto spomínala: „Naši učitelia boli veľmi trpezliví, múdri a snažili sa nám všetko odovzdať. Ja som dostala také základy, že na strednej a ešte aj na vysokej škole som žila z tých vedomostí, ktoré mi odovzdali učitelia v základnej škole.“

V rodinnom prostredí získaná statočnosť a usilovnosť sa v nej posilňovala počas nadobúdania znalostí v základnej škole a už tam pribudla túžba po získavaní a zároveň aj odovzdávaní vedomostí. Po ukončení ôsmeho ročníka dva roky pracovala vo fabrike na spracovanie ľanu a potom, na pokyn svojich učiteľov, pokračovala v štúdiách. Najprv získala odbornú maturitu v Budapešti a v roku 1954 začala na Univerzite Apáczai Csere János študovať aprobáciu slovenský jazyk a literatúra - maďarský jazyk a literatúra. Štúdium ukončila v roku 1957 na Štátnej vysokej škole pedagogickej v Segedíne a získala diplom učiteľky slovenčiny a maďarčiny na vyššom stupni základnej školy. Od roku 1957 až do dôchodku pracovala ako učiteľka slovenčiny najprv v Čanádalberti a od roku 1963 v Pitvaroši.

Anna Molnárová si nevybrala ľahkú úlohu, keď si zvolila učiteľské povolanie v tom pravom zmysle slova. Vedela, že v takýchto malých dedinkách byť učiteľom je tým najťažším, ale i najkrajším poslaním. Udržať iskru vzdelanosti a deň čo deň zápasíť v ťažkých podmienkach.

Naša vyznamenaná viac ako 30 rokov vstúpila deťom lásku k materinskému jazyku, oboznamovala ich s hudobnou a tanečnou kultúrou našich predkov. Pripravovala žiakov na rôzne súťaže zo slovenčiny, naučila ich spievať i recitovať v materčine. Od začiatku svojho pôsobenia sa zapojila aj do verejnej činnosti dolnozemskej Slovákov. V Čanádalberti bola nápomocná pri doškolovaní dospelých, usporiadala rôzne kultúrne podujatia a zapojila sa i do práce slovenského ochotníckeho divadla. V Pitvaroši bola členkou slovenského speváckeho zboru a vedúcou slovenského klubu. Organizovala rozmanité slovenské podujatia, zájazdy a návštevy na Slovensko. Aj vďaka jej všestrannej činnosti sa podarilo udržať slovenskú reč a kultúru v tejto oblasti. Bola medzi tými osobnosťami, ktoré položili silné základy slovenského národnostného školstva, schopného chrániť dedičstvo v týchto obciach aj za nepriaznivých a ťažkých okolností. Ako dôchodkyňa pracovala tiež veľmi aktívne, vyučovala slovenčinu v Čanádalberti a v Pitvaroši. Od roku 1996 sa aktívne zapojila do verejnej činnosti komlősskyh Slovákov. Stala sa členkou Slovenského klubu a členkou

pobočky Zväzu Slovákov v Maďarsku. V roku 1998 ju zvolili za vedúcu tejto pobočky, ktorá funguje od roku 2002 ako Organizácia komlóšskych Slovákov. Stala sa jej poprednou osobnosťou a pod jej vedením je táto organizácia hlavnou silou svornosti a pilierom komlóšskych Slovákov.

Anna Molnárová dodnes aktívne pracuje v záujme slovenskej národnosti. Dlhé roky bola členkou speváckej skupiny Rozmarín, teraz je speváčkou mandolínového súboru Tremolo, zapojila sa aj do práce slovenského ochotníckeho divadla. Pozbierala tradičné recepty slovenskej kuchyne v Slovenskom Komlóši a pomáhala pri zozbieraní komlóšskych ľudových piesní. Výrazne sa podieľala na vydaní kníh a publikácií: Komlóšske pochúťky, Žiaľ, žiaľ, žiaľ mi je..., Minulosť a prítomnosť našej dediny, Ozdobná kultúra komlóšskych Slovákov.

Za svoju činnosť na národnostnom poli získala rôzne vyznamenania. Bola jej udelená cena Za komlóšskych Slovákov, Za národnosť Békešskej župy, Za našu národnosť a Vyznamenanie Zväzu Slovákov v Maďarsku.

Anna Molnárová sa stala vďaka svojej mnohostrannej obetavej činnosti významnou osobnosťou Dolnej zeme. Je pre nás všetkých vzorným príkladom neúnavnej vytrvalosti, statočnosti a usilovnosti. Až dodnes je kľúčovou osobnosťou tu žijúcej slovenskej národnosti, na jej rady a pomoc sa môžeme spoľahnúť. Prajeme jej a nám všetkým, aby ešte dlhé roky napomáhala rozvoj slovenskej národnosti s takýmto elánom!

Duchovný odkaz a dielo Samuela Tešedíka ml.

(1742 – 1820)

V starom evanjelickom kostole v Sarvaši, výstavbu ktorého riadil osobne Samuel Tešedík mladší, je na kazateľnici znázornený vyjav z Ježišovho podobenstva o neplodnom figovníku. Strom už tri roky neprinášal ovocie, preto ho chcel majiteľ dať vyťať. Vinohradník sa obrátil na neho: „Pane, nechaj ho ešte tento rok. Okopem ho a pohnojím. Možno nabudúce prinesie ovocie”. Týmto podobenstvom Tešedík vyjadril svoje životné krédo, podstatu jeho postoja k svetu a poslaniu človeka v ňom. V súvislosti s vlastnou záhradou píše tiež o poslaní človeka:

„Človek, ako privilegizovaný šafár Boha na zemi, ak svoju dôstojnosť spozná a zužitkuje, svojou usilovnosťou je schopný zmierniť aj podnebie.”

„Hlavnou otázkou môjho snaženia a pokusov nebolo to, či niečo získam, alebo stratím, mojím cieľom bolo hľadanie pravdy a napomáhanie pracovitosti a mravnosti.”

V znamení týchto osvietených myšlienok vzniklo jeho životné dielo, ktoré môžeme pokladať za syntézu a symbiózu rodinnej a mravnej výchovy, osobných skúseností, európskych myšlienkových prúdov a dolnozemskeho slovenského prostredia. Stal sa osobnosťou európskeho formátu, patrila k elite osvietených mysliteľov v Uhorsku. 53 rokov slúžil slovenskej societe v Sarvaši, pričínac sa o to, že sa Sarvaš stal prvým kultúrnym centrom dolnozemskej Slovákov.

Korene jeho rodu siahajú do Tešína, jeho predkovia ako protestantskí exulanti našli útočisko v Uhorsku. On sa narodil počas pôsobenia otca ev. farára Slovákov v osade Alberti, potom sa presťahovali do Békešskej Čaby, kde jeho otec pôsobil do svojej skorej smrti.

V jeho rodinnom prostredí prevládali protestantské mravné zásady, podľa ktorých má život protestanta prebiehať v racionálnych rámcoch, pravidelná a užitočná práca človeka odvádza od hriechu a pokušenia. Márnenie času je hriech, človek má žiť užitočne, v usporiadanom živote.

Jeho sociálna citlivosť a mravná pevnosť sa prejavila už počas štúdií v Prešporku na evanjelickom lýceu. V týchto ťažkých rokoch života pomáhal ako vychovávateľ detí meštianskych rodín živiť rodinu. Žil tu v nemeckom prostredí, preto s cieľom naučiť sa po maďarsky odišiel na kalvínske kolégium do Debrecína.

Po štúdiu v Debrecíne sa prejavila jeho náruž cestovať pešo a takýmto spôsobom bezprostredne poznávať spoločensko-ekonomické pomery v súdobom Uhorsku. Do Prešporku sa vrátil veľkou okružnou cestou cez Horné Uhorsko (Sárospatak, Tokaj, Košice, Prešov, Levoča, Kežmarok, B. Bystrica, Kremnica, Štiavica).

Ako 20-ročný sa rozhodol študovať v Nemecku, kde pre mladého človeka bol sám život veľkou univerzitou, pretože v tej dobe sa tam začínal rozvíjať kapitalistický spôsob výroby.

Počas univerzitných štúdií okrem miest, v ktorých študoval – samozrejme pešo, ponavštevoval významné severonemecké mestá. Skúsil a videl taký svet hospodárskeho a sociálneho pokroku, ktorý sa stal inšpiráciou, ideálom jeho všestrannej praktickej činnosti v Uhorsku. V Erlangene obdivoval remeslá, manufaktúry, umenie, v „meste povodní“, v Jene, sústavu kanálov a hrádze, slúžiace na odvodňovanie, ochranu proti povodňam, dopravu a zavlažovanie, lesy, sady, háje vysadené na pohyblivom piesku. Priam ho očarili záhrady a sady v Charlottenburgu pri Berlíne. Spoznal pestovanie priadky morušovej, výrobu hodvábu.

Podrobne preštudoval obsahovú náplň vo vyspelých školských inštitúciách. Inšpirovali ho hlavne výchovné ústavy, predovšetkým sirotinec nemeckého filantropa – pedagóga v Halle A. E. Franceho, ktorý uprednostňoval vo výchovnom procese prírodné a reálne vedy, slúžiace praktickým potrebám.

Študoval najprv na Univerzite v Erlangene teológiu, pripravoval sa na kňazské povolanie v novom duchu, v duchu luteránskeho pietizmu. Tento smer bol zameraný proti ustrnutiu protestantizmu na paragrafoch, dogmách, zdôrazňoval osobné prežívanie viery, vstúpenia do vlastného Ja, potrebu vedieť, v čo veríme, aktívny život, osvojovanie si poznatkov o svedení, činnosť má vyplývať z osobne prežitej viery.

S. Tešedík hlásal, že farár pôsobiaci na vidieku, sa nemá venovať iba pastoračnej činnosti, ale má byť aj učiteľom ľudu, lekárom, poľnohospodárskym odborníkom, osvetárom, aby mohol čo najviac pomáhať svojim veriacim.

Sám Tešedík o tom píše neskôr takto:

„Nadišiel čas toho, aby sme sa namiesto veľkých modlitieb postarali o rozjímanie o vhodnejších cieľoch života. Užitočnosť života nech sa prejavuje v skutočnej úcte Boha.”

V Erlangene, Jene, Drážďanoch, Berlíne, v Halle študoval aj filozofiu, prírodné vedy, medicínu a právo. Jeho vedychtivosť bola nekonečná, zaujímali ho aj prírodné vedy.

Veľký vplyv na jeho myslenie a rast mala osvietená filozofia, hlavne J. J. Rousseau. Zaujala ho filozofická teória výchovy, jeho myšlienka, že každý výchovný systém, metóda má považovať dieťa primerane jeho veku za autonómnu, aktívnu samostatnú bytosť. Tvrdí, že dieťa je schopné vynášať samostatné rozhodnutia, stanoviť si ciele a vykonávať ich. Výchova má vytvoriť situácie, v ktorých získa skúsenosť na celý život, v ktorých vychované dieťa s radosťou vykonáva činnosť, ktorá je zároveň aj motíváciou.

Študoval pedagogiku nemeckých filantropov (Bassedow, Pestalozzi, Salzmann), cieľom ktorých bolo zreformovať výchovu, spojiť ju s potrebami života. Najväčší vplyv naňho mal J. A. Komenský, menovite jeho reč o vzdelávaní občanov, ktorú vydal Tešedík aj knižne.

„Nie škole, životu sa učíš.”

Ovplyvnilo ho aj ekonomické učenie fyziokratov, ktoré za základné hospodárske odvetvie pokladalo poľnohospodárstvo a za základ spoločnosti roľníkov. „Dedina je schopná udržať svoj blahobyt sama, a to na základe pozdvihnutia vzdelanostnej úrovne.”

Tieto myšlienkové prúdy pomohli Tešedíkovi pochopiť potrebu vzdelávania ľudu, hlavne roľníkov.

Po návrate domov prišiel do Sarvaša za kaplána, aby si znovu osvojil slovenčinu a v r. 1767 bol inštalovaný za riadneho farára.

„Tu som sa skúmavo rozhliadol okolo seba, hľadal som prostotu dedinského života, ktorý básnici opisovali takými uchvacujúcimi farbami, ale nachádzal som len naivitu, hlúposť, tvrdohlavosť aj v najnutnejších veciach. Hľadal som čírorodé kresťanstvo, ale našiel som pod maskou viery strašne zmätenú a falošnú poveru, poverčivosť, predsudky a falošné náboženské predstavy, ktoré v duši roľníckeho ľudu upevňujú tmárstvo, v srdciach rozširujú úzkostlivosť a v živote biedu.”

Toto nové prostredie podnietilo v ňom snahu uskutočniť svoje ideály a začal realizovať reformy, pre ktoré pôdu pripravili tereziánske a jozefínske osvietenské nariadenia.

Pre obmedzenosť času na tomto fóre sa zameriame na pedagogickú činnosť S. Tešedíka.

Tešedík pôsobil ako člen Kráľovskej školskej komisie v Prešporku a bol aj dekanom evanjelických škôl v Békešskej stolici. Cieľom komisie bolo uskutočniť revíziu reformy Ratio educationis, reformu školstva. Tešedík podal svoj návrh „Dvanásť paragrafov o uhorskom školstve.” Vo vlastnom životopise podal zdrvivú kritiku súdobého školstva:

„Biflovanie nezmyselných a pre život neužitočných vecí boli najväčšími mukami pre moju hlavu a srdce. Nemožnosť samostatne myslieť, skúmať, to bolo pre mňa druhým utrpením. A tretie, že v škole s čerstvou hlavou a zdravým telom som musel 3 – 4 hodiny sedieť.”

Už v Nemecku ho inšpiroval Francoho sirotinec a tam prebiehajúca výchova, ktorá mala na zreteli prírodné a reálne vedy, slúžiace praktickým potrebám.

V Blatnom Potoku sa stretol s učením Komenského, začal uplatňovať jeho princípy.

„Nie pre školu, ale pre život sa učíš“ a zásadu, že výučba má byť názorná a spôsobom primeraná veku vyučovaných. (Orbis Pictus)

Vo svojom životopise vyzdvihol aj význam telesnej výchovy: „Aký šťastný by bol školák, ako rád by išiel do školy, ako rád by sa mladý dedinčan postavil k pluhu... keby sa mohol trochu osviežiť po dlhom vasedávaní.“

Toto všetko mal na zreteli osvietenec, keď sa rozhodol založiť modelovú školu v Sarvaši, školu, v ktorej sa má učiť pre život.

Na základe skúseností v zahraničí založil školu, vypracoval jej učebné osnovy a zostavil pre ňu aj učebný materiál. Pre potreby školy napísal učebnicu Knížečka k čítaní a k prvním začátkum vzdelaní školských dítok, zahrnul do nej aj vedomosti z reálií.

V roku 1780 začalo vyučovanie na Cvičnej hospodárskej a priemyselnej škole, o desať rokov tu už študovalo 991 detí, od roku 1791 v novej jednoposchodovej budove. Bola to dvojstupňová škola. Na nižšom stupni, v ľudovej škole, vyučovali dedinskú mládež čítanie, písanie, počítanie a náboženstvo v slovenskom jazyku.

Vyšším stupňom bola škola poľnohospodárska a priemyselná pre prípravu remeselníkov, obchodníkov, úradníkov a učiteľov, učili sa tu aj v nemeckom jazyku zemepis prírodopis, chémiu, staviteľstvo, obchod, peňažníctvo, telesnú výchovu, fyziku, zemepis, zdravotvedu, poľnohospodárstvo, matematiku a náboženstvo.

„Slovensky a nemecky bude potrebné vedieť tým mládencom a dievkam, ktoré sa sem prihlásia: po slovensky, aby lekciam rozumeli, nemecky, aby pre nich určené knihy boli schopní čítať ... Ak fundácia dostane dufanú pomoc, vyučovanie bude prebiehať aj v maďarčine a iných jazykoch ... (Magyar Hírmondó, Viedeň 1793)“

V Tešedíkovom chápaní výučba nemôže prebiehať iba v laviciach školy. Na pozemkoch – Tešedíkov sálaš – sa deti učili orať, pestovať obilie a ovocie, štepiť stromy, dochovávať včely. Pod vedením vzdelaných učiteľov súťažia v predvádzaní svojich zručností a schopností (kompetencií).

Samuel Tešedík svojimi vyučovacími metódami celým storočím predbehol teoretického zakladateľa metódy projektového vyučovania, zástancu filozofie pragmatizmu J. Deweyho. Tento pedagogický smer považuje za vonkajšiu nutnosť (násilie) každý taký prípad, keď vôľa dieťaťa sa nestretáva s iniciatívou učiteľa.

„Dovtedy, kým mladých ľudí v škole mučia učením takých predmetov, ktoré v živote nepotrebuju, a kým strpíme, aby školská mládež ľahostajne, lenivo, nečinne žila svoje dni a roky, nemôžeme hovoriť o žiadnej školskej reforme.”

Podobné „revolučné” názory vyznával aj v súvislosti so školskou disciplínou „Školská disciplína má prameniť zo života školy a nie z osoby učiteľa” „Učiteľ sa má snažiť o to, aby ho deti milovali.”

O vyučovacej metóde píše takto:

„Zatiaľ čo žiaci prvej triedy sú v učebni, žiaci ďalších tried sú zamestnaní v kabinetoch... Potom prvú triedu vystriedala druhá, tretia a tak ďalej. Chodba bola zariadená na také práce, s ktorými je spojený väčší hluk, alebo ktoré si vyžadujú viac miesta, napríklad sústruženie, čistenie a triedenie vlny”

„Napríklad zadanie o výrobe hodvábu som splnil prostredníctvom detí tak, že celá činnosť od pestovania moruší ... cez chovanie priadky morušovej... až po tkanie hodvábu ... prešla rukami detí, takže všetko ľahko pochopili a prakticky si osvojili.”

Tešedík sa vyjadril aj o postavení učiteľov. Ich efektivita závisí od pripravenosti, žiadal zlepšenie ich materiálneho zabezpečenia a zlepšenie spoločenského postavenia, navrhoval, aby boli platení štátom.

V jeho ponímaní je učiteľ aj vychovávateľ ľudu, osvetár, „soľou krajiny“, má sa aktívne zúčastniť osvetovej činnosti na vidieku a v mestách.

Bezpochyby môžeme tvrdiť, že hlavný prínos Tešedíka, učiteľa, dekana 14 škôl a člena Kráľovskej školskej komisie bolo obnovenie ľudového školstva a založenie odborného školstva v Uhorsku. Svoju školskú reformu však spojil so snahou vybudovania regulovanej dediny, sociálneho pozdvižnutia roľníckej vrstvy.

V posledných rokoch svojho života sa dožil aj slávy, aj trpkosti.

V rokoch 1789-1794 budovu školy rozšíri o poschodie, dostáva zlatú medailu od cisára Jozefa II., František I. vyznamenal aj školu, stane sa predsedom Georgikona v Keszthelyi, zúčastní sa projektu založenia školy v Petrohrade, ocenenie Míneralogickej spoločnosti v Jene...

Od konca 18. storočia prežíval sklamanie, trpkosť, opustenosť.

Jeho nástojčivá povaha, vyúsťujúca občas do netrpezlivosti, jeho činnosť a úspechy vyvolávali nepochopenie a závisť, stali sa trňom v oku miestnej honorácie. Zemepán sa spočiatku s pochopením pozeral na jeho záslužnú činnosť, pochopil, že z lepšie pripravených sedliakov bude mať väčší úžitok. Koncom storočia však prestal podporovať školu, výchovu samostatných, osvietených roľníkov, dokonca podnikateľov, nepokladal za žiaduce.

Nepochopenie a osočovanie vyvolala Tešedíkova činnosť u kolegu, farára Daniela Bocka, ktorý chápal poslanie farára v konzervatívnom duchu. Nepochopil osvietensko-racionalistické chápanie poslania človeka snažiaceho sa o blaho v tuzemskom živote, pokladali to za nezlučiteľné s kresťanskou morálkou, zameranou na posmrtný život a blaženosť.

V kázňach osočoval svojho kolegu, ktorý „zanedbáva svoj úrad“, „radšej sa ryje v zemi ako krt“, prehrabáva sa v knihách, prijíma na školu aj katolíkov, nechodí na svadby, krstiny, hostiny, deti nevedie k svätému životu, radšej ich učí na všelijaké ručné práce...

Tisíckrát opakovaná lož a sťažnosti na úrady mali svoj účinok: V roku 1795 Praktická – poľnohospodárska-priemyselná škola pre nedostatok financií prerušila svoju činnosť. Neskôr bola znovuotvorená, ale upustila od praktických zamestnaní, zamerala sa len na výchovu evanjelických učiteľov a úradníkov.

V roku 1806 škola zanikla, jej protivníci založili Seniorálne evanjelické gymnázium v Poľnom Berinčoku, klasické humanitné gymnázium.

Svoju farársku činnosť vykonával do poslednej chvíle života, aj ako autor kníh bol plodný.

Vo svojom vlastnom životopise, trpko, ale zároveň predvídajúc budúcnosť s vierou fanatika píše:

„S radosťou a plný nádeje som zasial semená pilnosti, aby zajtra, alebo o niekoľko olympiád neskoršie vzišli, ale či sa ich ovocia dožijem, to je pre mňa všetko jedno, ale sa celkom nesmú zadusiť a nemôžu prísť navniroč...“

Na mojom hrobe rozkvitnú tie kvety, ktorých semená som s dobrou nádejou, možno predčasne, možno do neúrodnej pôdy zasial...“

Na jeho náhrobníku je nápis: „Žil nie natoľko pre seba a svojich milovaných, ale radšej stálo a úplne svojmu ľudu“

Odozdanie ceny a pamätného listu Samuela Tešedíka je dôkazom toho, že jeho nádej nebola márna, v osobe a činnosti laureátov semienka klíčia dodnes a prinášajú kvety a ovocie.

Mimoškolské aktivity, etnicita a národnostná identita

(pestovanie tradícií a rozvíjanie identity v rámci mimoškolských aktivít)¹

Úvod. Žijeme v dobe, ktorá nás núti zamýšľať sa, prehodnocovať a niekedy i redefinovať to, o čom sme boli celý čas presvedčení, že tomu rozumieme, že je to tak, alebo dokonca nemenné. Spôsob života ľudí sa však, i keď rôznou rýchlosťou, neustále mení. V období pomalších alebo menej viditeľných zmien máme klamný pocit stability, v niektorých oblastiach života dokonca akejsi primordiálnej nemennosti. V obdobiach veľkých zmien sme otvorejší novým pohľadom a pripravenější na to, aby sme sa aj na známe veci pozerali inak, s nádejou, že uvidíme niečo nové, pochopíme, čo sa deje a zistíme, ako sa s tým vysporiadať. A inokedy potvrdíme aj v nových podmienkach platnosť toho, čo je dlhodobou overené a používané, ubezpečíme sa, že na dosiahnutie želaného cieľa postupujeme správne.

Cieľom predmetného príspevku je poukázať na význam a funkcie voľnočasových aktivít pri upevňovaní národného povedomia s akcentom na mimoškolské aktivity v kontexte pestovania tradícií a rozvíjania identity.

Pohľad na súčasný spôsob života (kultúru) je v kulturológii výsledkom tzv. kultúrneho obratu (cultural turn), ktorý sa v euroamerickom sociokultúrnom priestore udial v tretej tretine 20. storočia. **Kultúrny obrat** vo vedeckej sfére znamenal sústredenie záujmu mnohých spoločenských, humanitných aj prírodných vied na výskum komplexného spôsobu života spoločností a komunít. Náboženské, etnické, či rasové parametre pri diferenciacii spoločnosti, identifikácii komunít, aj v prístupe k jednot-

1 Príspevok bol prednesený ako hlavný referát na VII. stretnutí dolnozemskej učiteľov v Békešskej Čabe konaného v dňoch 14.–15. októbra 2016. Príspevok je súčasťou grantovej úlohy: Rozmery revitalizácie etnickej minority na Slovensku: Interdisciplinárny záchranný výskum zanikajúcej etnickej skupiny Huncokárov, APVV-15-0360, riešenej na FF UCM v Trnave.

livcom zostali i naďalej dôležitým predmetom záujmu, no na ich úroveň sa dostali najrôznejšie iné odlišnosti (rodové, socio-profesijné, geografickej príslušnosti/pôvodu, sexuálnej orientácie, zdravotného postihnutia a pod.). Spoločenstvá (napríklad občianske spoločnosti, národy či lokálne komunity) tak už vidíme a chápeme ako rozmanité alebo naopak homogénne nielen etnicky, rasovo, alebo nábožensky, ale predovšetkým kultúrne. Vo verejnom priestore sa otázky rasy, etnicity a konfesionality stali niekedy menej dôležitými, v istých oblastiach života dokonca nelegitímnymi, irelevantnými, či prinajmenšom je ich zohľadňovanie považované za neetické a diskriminačné. Chápanie kultúry sa tak v podstate deetnizuje, dekonfesionalizuje, delokalizuje.

V tejto súvislosti sa do popredia dostáva otázka relevancie etnicity aj celej etnickej problematiky. V nových podmienkach je potrebné znova argumentovať ich význam a funkcie. Tradičné etnické a etnonáboženské komunity, ako autochtónne minority, dnes v rámci minoritnej, kultúrnej a vzdelávacej politiky, financovania, legislatívneho aj inštitucionálneho zabezpečenia musia bojovať o pozornosť s novými súpermi: migračnou, azylovou, feministickou, genderovou či LGBT agendou, aj s právami zdravotne alebo inak hendikepovaných, či sociálne znevýhodnených skupín, ktoré dnes vystupujú tiež ako minority. Multikulturalizmus ako základná idea, politika a stratégia súčasnosti sa totiž v duchu ľudských práv môže týkať v podstate všetkých skupín sformovaných na základe akýchkoľvek odlišností. V praxi neraz ide o to, ktoré typy odlišností sú momentálne považované za dôležité a „in“. Vysporiadať sa s tým musí aj školstvo, na čo slúži problematika interkultúrneho vzdelávania. (Průcha 2006)

Globalizácia a svetová kultúra pôsobia nivelizačne, stierajú exkluzívne znaky všetkých kultúr. Spôsob života „zasiahnutých“ ľudí a spoločností (ako členov jednej veľkej sekundárnej skupiny – „globálnej dediny“) smeruje ku kultúrnej homogénnosti. Oproti tomu je tu komunitný život (na báze primárnych skupín), fungujúci prostredníctvom lokálnej kultúry,

ktorá z veľkej miery pramení z tradičných hodnôt. Neraz má etnický, rasový alebo náboženský nielen charakter, ale dokonca základ. Práve v tomto prostredí sa odohráva interpersonálna komunikácia, socializácia a enkulturácia jednotlivcov, tvoria sa ich názory, postoje, hodnotové systémy, spôsoby myslenia, emocionálne a psychologické mechanizmy správania sa, psycho-sociálne vedomosti a zručnosti. Ak je v komunite etnicita prítomná, alebo je dokonca organizačným princípom komunity a identifikácie jej členov, v spomenutých procesoch stále zohráva dôležitú úlohu.

Etnicita je súhrn vlastností, ktorými sa identifikujú členovia etnickej skupiny ako rovnakí/podobní a súčasne odlišní od iných. (Botík 1991:19) Je integrujúcim nástrojom všetkých etnických spoločenských. Tvoria ju komponenty ako etnonym (pomenovanie skupiny), etnické vedomie (členov o existencii skupiny a príslušnosti k nej), spoločná história (niekedy mytológia), jazyk a kultúra (najmä tradície), vzťah k istému územiu. Avšak táto štruktúra je len orientačná, lebo konkrétne prejavy etnicity sú rozmanité, a závisí od situácie, či a ktorý prejav/vlastnosť ju práve predstavujú. Etnicita je relatívna a vyplýva z kontextu. (Erikson 2008:321) Etnická identita vyjadruje príslušnosť k etnickej jednotke/kolektivitě (napríklad Slovak patrí ku všetkým Slovakom), národná identita je vyjadrením príslušnosti ku konkrétnemu národu (napríklad slovenskému národu, ktorého príslušníkmi sa nemusia cítiť byť všetci etnickí Slováci, napríklad v duchu presvedčenia, že Slováci (ako príslušníci národa) predsa žijú na Slovensku). Národnostná identita predstavuje príslušnosť k národnostnej skupine ako minorite (napríklad maďarskí Slováci, Slováci v Rumunsku, americkí Slováci pod.). Tieto identity na seba nie sú bezvýhradne naviazané, lebo každá z nich má vlastnú etnicitu, na základe ktorej sa jednotlivci do príslušnej skupiny integrujú, alebo nie. Význam etnicity a etnickej identity v živote ich nositeľov závisí od toho, čo im môže ponúknuť, o aký kapitál ide (ekonomický? sociálny? kultúrny? symbolický?). (Bourdieu 1998) Miera spolupatričnosti členov komunity závisí od jej etnickej organizácie (fungovania etnickej komunity v praxi).

Manažment identity predstavuje činnosti budovania a udržiavania príslušnosti k skupine. Je vyjadrením efektívnej organizácie skupiny, ktorá naplňa potreby jej členov, aj tých, ktorí riadia. Vznik a prežitie etnickej/národnej/národnostnej kolektivity nie je náhodným, ani vopred daným výsledkom optimálnych okolností, historickej kontinuity a zotrvačnosti tradovaním, ale z veľkej miery sofistikovaného, cieľavedomého aktívneho riadenia etnických procesov zvnútra aj zvonka. Úspešný projekt vybudovania a prežitia etnosu, národa, národnostnej skupiny musí obsahovať základné atribúty, aby bol prijatý adresátmi (členmi skupiny aj ostatnými):

1. Zvýrazňovanie ľudskej prirodzenosti alebo naopak božskosti a výnimčnosti skupiny;
2. Interpretovanie charakteristických črt skupiny ako pozitívnych predpokladov;
3. Pripomínanie historických udalostí a pozitívnych, úspešných osobností;
4. Porovnávanie pozitív skupiny s negatívami iných skupín;
5. Pripomínanie pozitívnych perspektív;
6. Utvrdzovanie pozitív opakovaním a zdôrazňovaním základných ideí. (Plichtová s. 3-5 in Tajfel 1995)

Manažment identity sa z veľkej miery realizuje prostredníctvom výchovy a vzdelávania. Minoritná politika ho inštitucionálne zabezpečuje prostredníctvom národnostného školstva a podpory národnostných organizácií a inštitúcií, ktorých predmetom činnosti sú aj mimoškolské aktivity. **Mimoškolská činnosť** má v tomto systéme špecifickú pozíciu, lebo pozostáva zo špecifických aktivít a nástrojov. Je totiž založená na princípe dobrovoľnosti, v podstate sekundárnych povinností a práv, ale aj istých profitov navyše. Mimoškolskú činnosť vo všeobecnosti predstavujú voľnočasové aktivity detí a mládeže, ale výrazne sa týka aj pedagógov a všetkých zainteresovaných: rodičov a iných rodinných príslušníkov, príbuzných, spriatelенých členov komunity, aj jednotlivcov mimo skupiny, ktorí aktivity podporujú a pomáhajú im.

Finančná, materiálna, morálna a iná podpora mimoškolskej činnosti je niekedy stabilná, najmä prostredníctvom zriaďovateľských organizácií a inštitúcií, no neraz aj nestabilná alebo takmer žiadna. To, či konkrétna mimoškolská aktivita bude alebo nie, niekedy nezáleží od finančného alebo iného ohodnotenia aktérov, ale od ich zanietenosti a doslova dobročinnnej práci navyše. Veľmi často sú to práve také mimoškolské aktivity, ktoré pestujú tradície a udržiavajú identitu. Na to, aby boli efektívne, musia mať vytvorené obsahové, organizačné, funkčné aj realizačné **podmienky a východiská**. Predstavujú ich nasledovné atribúty:

1. Kultúrne dedičstvo, resp. všeobecnejšie: kultúrne hodnoty minority – sú obsahovou náplňou, témou mimoškolských aktivít. Najčastejšie sú zamerané na jazyk, kultúrne tradície, významné osobnosti a ich dielo, kultúrne pamiatky, tanec, hudbu, ostatné umelecké prejavy, slovesný folklór alebo ľudový odev, gastronómiu, architektúru, tradičné prvky krajiny a pod.);
2. Organizácie a inštitúcie minority – sú najčastejšími organizátormi mimoškolských aktivít: napríklad školy, záujmové krúžky, spolky, súbory, kluby, združenia, iné voľnočasové inštitúcie, cirkevné zbory a pod. (Literárny či tanečný krúžok, folklórny, spevácky, či divadelný súbor/skupina, klub detí a mládeže na základnej škole, cirkevný spevácky zbor, kultúrno-umelecký alebo kultúrno-osvetový spolok a pod.);
3. Podujatia – je dobré, ak v rámci mimoškolskej činnosti a na jej prezentáciu už existuje sieť podujatí, kde podľa ich typu a cieľa sa môže činnosť rozvíjať a prezentovať. Napríklad podujatia pracujúce s etnokultúrnymi tradíciami zamerané na: ochranu, zachovanie, prezentáciu, oboznámenie sa, získanie vedomostí a zručností, budovanie vzťahu, hľadanie možností využitia a pod. (Exkurzie, výlety za pamiatkami, workshopy remeselnej a domáckej výroby, spevácke, literárne a recitačné súťaže, folklórne festivaly, vianočné divadelné predstavenia pre rodičov a pod.);

4. **Infraštruktúra** – predstavuje priestorové, materiálne, finančné a marketingové zabezpečenie aktivít. Napríklad priestory na nacvičenie, prezentáciu, na stretnutia, na podujatia, zvuková aparatúra, kostýmy, možnosti tvorby záznamu, publikovania a šírenia, reklamné a oznamovacie prostriedky a pod. Najčastejšie sa využíva existujúca infraštruktúra škôl, obcí, minoritných organizácií a inštitúcií, verejné priestranstvá a športoviská;
5. **Ľudské zdroje** – tvoria ich významní jednotlivci žijúci v komunite, na ktorých realizácia mimoškolských aktivít stojí a padá (osvetoví pracovníci, nadšenci, pedagógovia, autori námetov a organizátori aktivít, nositelia kultúrnych hodnôt, interpreti a pod.). Dôležitými ľudskými zdrojmi sú aj adresáti aktivít – obecnosť/konzumenti produktov mimoškolskej činnosti: deti a mládež (škôlkari, žiaci, študenti, mladí zamestnaní), no často aj mimoškolskí (rodičia, príbuzní, členovia komunity, členovia organizácií a inštitúcií, cudzí a pod). Tam, kde má kto a pre koho mimoškolské aktivity organizovať, je väčšia perspektíva ich úspešnosti. (Lenovský a kol. 2015)

Absencia niektorého z atribútov značne sťažuje realizáciu mimoškolských aktivít. Pri konkrétnych mimoškolských aktivitách ide o ich primeranosť, naplnenie stanoveného cieľa aj reálne možnosti. Kvalita je úmerná možnostiam a schopnostiam aktérov, aj podmienkam, v akých je mimoškolskú aktivitu možné realizovať. Nie všetci majú rovnaké podmienky a potenciál, a to je vždy potrebné zohľadniť pri hodnotení, aj podpore.

Deti a mládež sa mimoškolských aktivít zúčastňujú nielen preto, lebo im ich odporučili authority (pedagógovia alebo rodičia). Ich **motivácia** pramení aj z toho, že sa im aktivita a jej obsah páči, vnímajú ju ako hodnotu; efektívne, príjemne, zaujímavé alebo zábavne strávený voľný čas s kamarátmi a kamarátkami. Okrem toho si časom začnú uvedomovať dôležitosť a neraz aj nezastupiteľnosť ich participácie, čím sa v nich buduje pocit dôležitosti. Byť členom skupiny, ktorá realizuje mimoškolské aktivity pravidelne a dlhodobo, znamená podieľať sa na niečom, čo je pre komunitu

dôležité a sledované. Aj prostredníctvom ich účasti na aktivitách sa budú je ich spoločenský status v komunite. Tie mimoškolské aktivity, ktoré sú v komunite prítomné dlhodobo, sa neraz stali tradičnými. Členstvo v skupinách, ktoré ich realizujú, sa traduje v rámci rodiny a príbuzných, alebo sa tradične týka veľkej časti detí a mládeže celej komunity. Nie je ojedinelé, ak členmi miestnych kultúrnych a športových organizácií a inštitúcií boli vo svojej mladosti rodičia, starí rodičia alebo iní príbuzní súčasných členov. Rodinné prostredie má, spolu s vplyvom priateľov, v motivácii mimoriadny význam. Neraz je hlavným motivátorom práve pedagóg ako vedúca osobnosť, ktorá svojím prístupom, osobnostnými alebo odbornými kvalitami a nadšením strhne jednotlivcov alebo celé skupiny k účasti na aktivite. Inokedy je to vízia zážitkov, cestovania, zábavy s kamarátmi, perspektíva do budúcnosti. Nezanedbateľná je aj možnosť naplnenia osobných ambícií a istý profit.

Vplyv konkrétnych mimoškolských aktivít na pestovanie tradícií a budovanie národnostného povedomia spočíva v tom, že formujú nielen jednotlivcov, ale celé generácie detí a mládeže. Pre mnohých, a platí to najmä dnes, sú organizované mimoškolské aktivity popri škole a rodine jediným priestorom sociálnych interakcií s rovesníkmi. V niektorých komunitách sú jednou z mála príležitostí používania minoritného jazyka a formovania etnického vedomia. Spájajú nielen deti a mládež, ale aj ostatných, čím výrazne prispievajú k posilneniu komunitného života a k budovaniu genia loci. Všetko, čo tvorí etnicitu alebo s ňou akokoľvek súvisí, sa tak prirodzeným spôsobom stáva súčasťou kultúrnej výbavy detí a mládeže - ako vedomosti, názory, postoje, myšlienky, ale aj schopnosti a zručnosti narábať a používať mnohé časti vlastnej etnokultúry. Súbežne sa tak formuje ich etnická, lokálna, národnostná, sociálna, kultúrna, ale aj regionálna a občianska identita. Príslušníci tradičných etnických minorít nie sú v opozícii, ale práve naopak, sú plnohodnotnou súčasťou občianskej spoločnosti. Ľudia, ktorí sa v detstve a mladom veku aktívne a pravidelne venovali mimoškolskej činnosti, mali možnosť vytvoriť si vzťahy, spoločenské siete, ktoré presahujú komunitu, aj obdobie ich mladosti. Vedia niečo, čo ostatní

nevedia vôbec alebo tak dobre. Lepšie dokážu komunikovať, verejne vystupovať, prejavovať svoj názor, stanovovať si a plniť ciele vo svojom živote. Majú väčšiu úctu k ostatným, ku kultúrnym hodnotám, aj k sebe samým. V tom je úloha mimoškolských aktivít aj ľudí, ktorí ich organizujú a vedú, naozaj nezastupiteľná, a ich hodnota je nevyčísliteľná. Každý človek vie identifikovať jedného alebo niekoľkých jednotlivcov, ktorí jeho život aj osobnosť výrazne vyformovali (ako vzory) – okrem konkrétneho rodinného príslušníka je to nezriedka aj konkrétny pedagóg, vedúci spolku, tanečný partner, tréner alebo kňaz.

Záver. Mimoškolské aktivity sú v súčasnom sociokultúrnom prostredí neoddeliteľnou súčasťou manažmentu národnostnej identity a pestovania etnokultúrnych tradícií. Bez aktívneho prístupu, odbornosti a zariadenosti pedagógov a vedúcich príslušných organizácií a inštitúcií, a bez proaktívneho a uvedomelého prístupu rodičov je v súčasnej dobe takmer nemožné akékoľvek mimoškolské aktivity úspešne organizovať. Množstvo existujúcich mimoškolských aktivít národnostného charakteru je dôkazom toho, že etnicita a etnická identita majú pre členov komunít stále význam, že sú integrujúcim prvkom a nástrojom získavania profitu. Medzigeneračný prenos etnických vlastností je najlepšou možnosťou pretrvania etnokultúrnej kontinuity. Na ňu je naviazaná kolektívna pamäť, aspekty rodinnej a príbuzenskej histórie, aj obsah identity každého (nielen mladého) človeka. Ak škola v prvom rade vzdeláva a potom vychováva, v prípade mimoškolskej činnosti je to skôr opačne. Práve tak sa dosahuje komplexnosť národnostnej edukácie a výchovy.

Literatúra a pramene:

Tajfel, H.: Sociálna psychológia menšín. MRG-Slovakia: Bratislava 1995.

Botík, J.: Etnicita ako základná kategória národopisnej vedy. In: Slovenský národopis č.1, roč. 39, 1991, s. 18-25.

Eriksen, T., H.: Sociální a kulturní antropologie. Portál: Praha 2008.

Lenovský, L. a kol.: Hodnotiaci model kultúrneho potenciálu. UKF v Nitre: Nitra 2015.

Průcha, J.: Multikulturní výchova. Triton: Praha 2006.

Bourdieu, P.: Theorie jednání. Karolinum, Praha 1998.

Prečo mimoškolská činnosť na národnostnej škole?

Je všeobecne známe, že národnostná škola má určité špecifické postavenie jednak v systéme vzdelávacích inštitúcií, ale aj v živote komunity.

V kontexte systému vzdelávacích inštitúcií musí národnostná škola obstáť v konkurencii s inými školami, hlavne väčšinovými. Teda musí poskytovať aspoň také podmienky, ako poskytuje kvalitná väčšinová škola alebo ešte lepšie, pretože súčasná spoločnosť má inú hierarchiu priorít a nie je rozhodujúca len národná či národnostná zložka.

Národnostná škola v živote komunity neraz supluje celý rad inštitúcií, ktoré v komunite absentujú, a teda naplno vstupuje do komplexného národnostného života.

V takto nastavenej situácii súčasného sveta na začiatku tretieho tisícročia je teda nesmierne dôležité, aby národnostná škola mala atraktívnu ponuku, ktorá na jednej strane prihliada na potreby uchovávanía národnostnej identity, tradícií a pod., ale ktorá v tom istom čase bude saturovať aj potreby súčasnej spoločnosti a aspoň čiastočne bude rešpektovať aj záujmy súčasnej mladej generácie.

Je preto obdivuhodné, ako naše národnostné školy dokážu cez majstrovstvo a profesionalizmus svojich učiteľov vyvíjať celý rad činností, ktoré sú v súlade s uvedenými potrebami.

Práve na tento účel sú veľmi vhodné mimoškolské, respektíve mimovyučovacie činnosti, pretože v rámci nich je možné atraktívnym spôsobom ponúkať tradičné slovenské hodnoty, hodnoty prispievajúce k pestovaniu národného povedomia.

V súčasnej dobe je veľmi dôležité dokázať vhodne a lákavo odprezentovať našim zverencom práve tie hodnoty, ktoré prispievajú k udržaniu a rozvoju národného povedomia, k pestovaniu našich slovenských zvykov

a tradícií, k poznaniu dejín a osobností našich slovenských komunít a pod. Ak to prostredníctvom našich učiteľov a osvetových pracovníkov dokážeme, tak aj naše špecifické národnostné hodnoty sa stanú atraktívnymi a vyhľadávanými.

Je zrejmé, že na toto všetko je potrebné vymedziť aj určité finančné prostriedky, ale nie vždy a všetko je len o peniazoch. Neraz adekvátne zohrať, dynamický a flexibilný tím dokáže vytvoriť zázraky práve na báze obetavej dobrovoľníckej činnosti. Ale aj v tomto by mala byť tá špecifickosť národnostnej vzdelávacej inštitúcie.

Je teda len na nás, či slovenské národnostné školy budú aj naďalej živými zriedkami, ktoré sa dokážu napájať zo studnice slovenskosti alebo sa stanú určitými sterilným, skostnatenými štruktúrami, ktoré nedokážu reagovať na požiadavky súčasnej spoločnosti. Či si to chceme priznať alebo nie, žijeme v zlomových okamihoch existencie našich slovenských dolnozemsých komunít.

Žijeme v období, kedy už nestačí odprezentovať určité zabrnkanie na city národné zo strany pána učiteľa či farára, najčastejšie toho luteránskeho. V súčasnosti aj príslušníci našich komunít očakávajú od nás oveľa viac. Len prostredníctvom takých aktivít, ktoré budú v tom istom čase prihliadať na požiadavky súčasných generácií rodičov a žiakov na jednej strane a na druhej strane sa budú snažiť maximálne využiť atraktívnu zložku národnostných hodnôt a včleniť ju do týchto požiadaviek, dokážeme čeliť súčasnej dobe globalizácie.

Priestor na skĺbenie uvedených potrieb nachádzame hlavne v oblasti mimovyučovacieho času, a preto je nesmierne dôležitá zložka mimoškolských činností v našich slovenských národnostných školách bez ohľadu na to, akou formou sú organizované. V súčasnej hektickej dobe, v dobe globalizácie a uniformizácie sa otvorene priznáva, že rodina má veľmi málo času na výchovu detí, že klasická rodinná výchova sa nenosí, že ona má byť nahradená organizovanými formami výchovy. Práve rôzne záujmové krúžky, tvorivé dielne a iné aktivity môže úspešne zakomponovať aj národnú a národnostnú zložku do výchovy súčasných generácií našich zverencov.

Dovolím si spomenúť jediný príklad. Počnúc týmto školským rokom sme spustili v Nadlaku pilotný projekt Klubu slovenských detí v Nadlaku, ktorý je pre žiakov navštevujúcich prípravný, prvý a druhý ročník ZŠ v slovenskej sekcii nadlackého lýcea. V rámci neho poskytujeme pre tieto deti poobedňajší program s rôznymi aktivitami obsahujúcimi tak tvorivú, ako aj výchovno-vzdelávaciu zložku. O ďalších formách mimoškolskej činnosti v Nadlaku vám budú hovoriť neskôr moje kolegyne.

Slovenskosť, ktorá odlišuje békeščabiansku školu od iných

Výchovno-vzdelávací proces sa uskutočňuje na základe štátnych výchovných a vzdelávacích programov a dokumentov, ako Národné učebné osnovy, Rámcové učebné osnovy. Tie sú platné pre všetky druhy a typy škôl. Popri určení vzdelávacích štandardov stanovujú úroveň vedomostí a schopností, ktoré musia žiaci dosiahnuť, a predpisujú aj minimálne časové dotácie jednotlivých vyučovacích predmetov. Na základe uvedených dokumentov si školy samostatne vypracujú svoj vlastný pedagogický program a aj miestne učebné osnovy. V týchto verejných základných dokumentoch škôl sú uvedené i špeciálne ponuky na aktivity mimo vyučovacích hodín.

Pedagogický program obsahuje výchovný program, ktorý je jedným zo základných dokumentov školského zariadenia. Podľa neho sa uskutočňuje výchovno-vzdelávacia činnosť. Výchovné štandardy obsahujú súbor požiadaviek na osvojenie vedomostí, zručností a schopností, ktoré majú žiaci získať, aby mohli rozvíjať vedomosti, zručnosti a schopnosti získané vo výchovno-vzdelávacej činnosti školy.

Výchovný plán školského zariadenia je súčasťou výchovného programu. Obsahuje zoznam oblastí výchovy s vymedzením najmenšieho počtu výchovno-vzdelávacích aktivít/činností v rámci celého výchovného programu alebo jeho ucelených častí. Určuje celkovú skladbu výchovno-vzdelávacej činnosti v oddeleniach a výchovných skupinách pre príslušný ročník výchovného programu.

Vo výchove rozlišujeme tieto tematické oblasti: vzdelávacia (rozumová), príprava na vyučovanie, spoločenskovedná (etická a národopisná), pracovno-technická, prírodovedno-environmentálna (ekologická), esteticko-výchovná (výtvarná, hudobná, literárna, dramatická), telovýchovná, športová (turistická), rekreačná, zdravotná, dopravná.

Výchovná práca v čase mimo vyučovania by mala plniť tieto úlohy:

- prehlbovať a rozvíjať vedomosti a zručnosti žiakov získané v škole prostredníctvom praktických činností v oblasti jazyka, rozvíjania a zachovávanía tradičnej kultúry,
- skúmanie národnostnej kultúry, príprava odborných prác z tejto oblasti,
- poskytnúť deťom možnosť telesnej výchovy a športu aj mimo učovania,
- viesť žiakov k esteticko-výchovnej činnosti.

Posilňovanie a zachovávanie vedomia slovenskej spolupatričnosti, súdržnosti a identity realizujeme vo výchovno-vzdelávacom procese na základe hodnôt slovenskej regionálnej kultúry. Regionálna kultúra sa stáva skutočným strážcom spoločenstva najmä vtedy, ak je živá, ak je aj mimo školských priestorov postavená na vedomostiach, ak plní skutočnú funkciu v oblasti spoločenského života.

Chcela by som vám predstaviť tie časti z nášho pedagogického programu, ktoré prispievajú k pestovaniu tradícií a rozvíjaniu identity v rámci mimoškolských aktivít.

Pedagogické zásady výchovno-vzdelávacieho procesu Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a kolégia v Békešskej Čabe.

V každodennej výchovno-vzdelávacej práci chceme uplatniť pedagogické zásady na poli národnostnej pedagogiky (snaha o to, aby hodnoty slovenského jazyka a kultúrneho bohatstva sa stali základom pre našich žiakov; rozvíjanie reálneho obrazu menšinového bytia u žiakov; podpora osvojovania jazyka žiakmi a motivácia na ďalšie odovzdávanie jazykových návykov v praxi).

Vytýčené ciele národnostnej pedagogiky na úrovni rozvíjania osobnosti žiakov sú v súlade s ostatnými cieľmi pedagogického programu. V kľúčových kompetenciách pedagogického programu sa na prvom mieste nachádza komunikácia v slovenskom jazyku.

V kapitole Rázovitosť výučby školy sa do popredia kladú znalosť, schopnosť, spôsobilosť používania slovenského jazyka v súlade s vekovými osobitosťami žiakov.

Kapitola Sústava školských tradícií sa zaoberá tradíciami, ktoré sprostredkujú identitu, úctu k spoločenským ideám a hodnotám, povedomie niekam patriť. Tradície sú sily, pomocou ktorých sa rodia a zachovávajú kolektívy, a tie znamenajú stálosť a kontinuitu v každodennom živote školy. Naša škola vedome zachováva a rozširuje svoje tradície. V oblasti kultúry, tradícií a rozvoja slovenskosti spolupracujeme s Čabianskou organizáciou Slovákov v Békešskej Čabe. Pravidelne opakujúce sa udalosti, vedome vytvorené obyčaje a symboly posilňujú príslušnosť ku škole i k slovenskej národnosti.

Všetky tieto zásady sa vedome opierajú o názory učiteľského zboru, žiakov, slovenskej samosprávy, civilných organizácií a berieme do úvahy aj ich návrhy.

Naším cieľom je sprevádzkovanie systému tradícií školy, také stvárnenie slovenskosti, ktoré odlišuje našu školu od iných škôl.

Na základe témy prednášky som zozbierala aktivity, ktoré sa pravidelne uskutočňujú v našej škole:

Aktivity mimo vyučovacích hodín		Aktivity mimo školy	
Kultúrne aktivity	Slovenský týždeň Galéria materskej školy	Aktivity s civilnými organizáciami	Jarmok Palacinkové popoludnie spojené so stretnutím generácií
Tematické aktivity	Deň zdravia	Aktivity v rámci dolnozemskej spolupráce	Remeselnícky tábor Mladí Dolnozemci Putovná súťaž
Hudobné aktivity	Spevokol, citarový krúžok	Študentské vedecké aktivity	Súťaž Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku
Aktivity medzi generáciami	Slovenské generácie v Pamätnom dome		
Športové aktivity	Lyžiarsky tábor		
Projektové práce	Projektové práce zo slovenskej vzdelanosti		

Mimo vyučovacích hodín rozvíjame tieto aktivity: *Kultúrne aktivity*

Slovenský týždeň

Ciele podujatia:

- zvýšiť počet škôlkarov a žiakov našej inštitúcie,
- posilniť identitu našich žiakov,
- zvýšiť potrebu používania slovenského jazyka,
- priblížiť slovenskú kultúru bližšieho okolia.
(Na programoch sa zúčastňujú súčasní aj bývalí žiaci a pracovníci inštitúcie, dôchodcovia-pedagógovia, rodičia, záujemcovia, predstavitelia regionálnych škôl a inštitúcií.)

Programy:

- **športový turnaj o pohár Mikuláša**
Týmto programom začína Slovenský týždeň. Na súťaži sa zúčastňujú základné školy zo Sarvaša, Slovenského Komlóša, z Telekgerendáša i z dediny Gerla.
- **tvorivé dielne**
Tradične vyrábajú deti sviečky, vianočné dekorácie a pečú medovníky. Do tejto činnosti sa samozrejme môžu zapojiť aj žiaci vyššieho stupňa a gymnazisti.
- **stretnutie slovenských pedagógov-dôchodcov**
Stretnutie dôchodcov je veľkým zážitkom pre našich učiteľov, veď mnoho rokov pracovali spolu. Školské spoločenstvo každý rok pripraví film, v ktorom ukáže, čo sa stalo počas roka v škole. Kolegovia i bývalí pedagógovia-dôchodcovia sa tešia, že majú možnosť zhovárať sa po slovensky, a to je pre nich veľká nostalgia a samozrejme žiaci pripravia pod vedením svojich učiteľov slovenský kultúrny program.

- **vianočný program**

V predstavení vystupujú malí aj veľkí. Vyšší stupeň spolu s gymnazistami pripravuje každý rok príbehy z Betlehema. V jedálni, ktorá sa vtedy zmení na slávnostnú vianočnú sálu, stojí vždy ohromný vianočný stromček.

- **vedecké popoludnia/prednášky**

Žiaci sa stretnú s básnikmi, vyplňajú testy a majú možnosť spoznať niektoré vianočné zvyky. Tieto programy sú organizované hlavne pre gymnazistov v spolupráci s Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku. Sú to netradičné hodiny literatúry, gramatiky alebo slovenskej vzdelanosti.

- **čabianske portréty**

Žiaci sa stretávajú so známymi čabianskymi Slovákami, ktorí rozprávajú o zaujímavých témach. Hostami bývajú také osobnosti ako napríklad Márton Vozár, Pavol Kovács /evanjelický farár/ a Anna Istvánová, ktorá už žiaľ nie je medzi nami.

- **školská galéria**

V tomto programe sa každý rok predstavia slávni umelci a vo forme výstavy nám ukážu svoje diela.

- **kultúra, folklór, divadlo, film**

Privítali sme napríklad známe súbory Flajšovan zo Slovenska, súbor Východoslovenského štátneho divadla z Košíc a divadelníkov z Vojvodiny. Vojvodinské deti predniesli príbeh Snehulienky a siedmich trpaslíkov. V spolupráci s divadlom Vertigo sa uskutočnil mini filmový klub pre gymnazistov. Žiaci pozerali dokumentárne filmy.

Galéria materskej školy

Po otvorení výstavy prác detí materskej školy sa stretávajú deti, ich rodičia i starí rodičia pri kultúrnom programe v školských priestoroch. Spievajú sa pritom slovenské piesne, vystupujú tanečníci v slo-

venských krojoch, deti z materskej školy prispejú tiež svojim vystúpením. Je to jedinečné stretnutie, na ktorom dochádza k vzájomnému bližšiemu spoznávaniu rodičov i starých rodičov detí. Tí vidia nielen umelecké práce svojich detí, ale aj ich pokrok v oblasti používania slovenského jazyka.

Tematické aktivity

Deň zdravia

Každoročne sa v rámci Dňa zdravia uskutočňujú viaceré podujatia. Žiaci si môžu formou súťaže preveriť svoje vedomosti týkajúce sa zdravej výživy, správneho pohybu, kvality stolovania. Deň zdravia je vždy spojený s ochutnávkou zdravých jedál a nechýbajú ani volejbalové a futbalové zápasy medzi jednotlivými triedami, žiakmi a učiteľmi.

Hudobné aktivity

Spevokol, gitarový súbor

Členovia školského spevokolu v sprievode skupiny gitaristov majú v repertoári slovenské a maďarské ľudové piesne, často vystupujú na školských a mestských podujatiach.

Aktivity medzi generáciami

Slovenské generácie v Pamätnom dome

Raz ročne navštívia deti materskej školy čabiansky pamätný dom, aby sa zoznámili s hmotnou kultúrou našich predkov. Slovenské „ňaničky“ im pripraví nejaké degustačné prekvapenie, napríklad pukance. Po kulinárskych špecialitách si spolu zaspievajú.

Veľmi úzke vzťahy našej školy s Čabianskou organizáciou Slovákov sa prejavujú v nasledujúcich oblastiach:

- verejnoprospešná spoločenská služba našich žiakov pre Čabiansku organizáciu Slovákov (katalogizácia kníh a časopisov, upratovanie, zariaďovanie spoločenských miestností, starostlivosť o hroby, internet pre staré mamy atď.);
- spoznávanie významných osobností z radov členov Čabianskej organizácie Slovákov, osobné stretnutia, oboznamovanie sa s ich životom a prácou (detstvo, rodina, jazyk, štúdium, ďalšie vzdelávanie a pod.);
- spoločne organizované akcie spojené s jednotlivými sviatkami počas roka.

V spolupráci s civilnými organizáciami organizujeme:

Jarmok

Organizuje sa v rámci dolnozemskej spolupráce pod vedením Čabianskej organizácie Slovákov každý tretí rok. Ide o medzinárodnú akciu, takže každý rok ho pripravujú dolnozemsí Slováci z iného štátu. Najdôležitejšími znakmi sú prezentácia folklóru a príprava gastronomických pochúťok príznačných pre Slovákov z danej krajiny.

Palacinkové popoludnie

Slovenský klub seniorov každoročne privíta prváčikov našej školy počas Dňa detí na palacinkovom popoludní. Na tomto podujatí spolu pečú a plnia palacinky deti i členovia klubu.

V rámci dolnozemskej spolupráce sa konajú:

Remeselnícky tábor

Ide o medzinárodné podujatie 3 krajín, ktoré sa každoročne striedajú v jeho príprave. Takže raz za 3 roky sa uskutočňuje počas letných prázdnin v našej škole. Dolnozemske deti z Rumunska a Srbska spolu s našimi deťmi pripravujú pod vedením skúsených folkloristiek rôzne výrobky a ozdobné predmety s ľudovou tematikou. Takto spoznávajú i folklórne špecifiká jednotlivých krajín.

Mladí Dolnozemci

Skupina našich žiakov sa v tomto roku (na jeseň) prvýkrát stretla so skupinami svojich rovesníkov, mladých Dolnozemcov, zo škôl z Iloku, z Nadlaku a z Báčskeho Petrovca vo Vojvodine v slovenskej Základnej škole Jána Čajaka. Stretnutie sa uskutočnilo pod názvom Mladí Dolnozemci – tvorba a priateľstvo predovšetkým (tvorivé dielne na udržiavanie slovenskosti).

Putovná súťaž

Každoročne v jeseni sa uskutočňuje putovná súťaž zo slovenských dolnozemských reálií pre gymnazistov. Ide o stredoškolskú odbornú súťaž, na ktorej prezentujú svoje bádanie žiaci dolnozemských stredných škôl z Chorvátska, Maďarska, Rumunska a Srbska. Ich práce sú zamerané na veľké osobnosti a slovenskú literatúru, hmotnú a duchovnú kultúru Slovákov z Dolnej zeme.

V rámci športových aktivít každoročne organizujeme

Lyžiarsky tábor

Škola ho organizuje každý rok. Žiaci rozvíjajú okrem fyzickej stránky i duševnú používaním slovenčiny v prostredí slovenských veľhôr pod vedením skúsených učiteľov lyžovania.

Študentské vedecké aktivity sú tiež dôležitou súčasťou nášho života:

Súťaž Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku

Výskumný ústav Slovákov vyhlasuje témy súťaže každý druhý rok. Naši gymnazisti sa na nej pravidelne zúčastňujú so svojimi odbornými prácami týkajúcimi sa histórie dolnozemsých Slovákov, ich zvykov a tradícií.

Projektové práce zo slovenskej vzdelanosti

Podmienkou pripustenia gymnazistov k maturitnej skúške zo slovenskej vzdelanosti je vypracovanie projektovej práce, ktorá sa zaoberá starými tradíciami slovenských predkov. Žiaci tak spracúvajú zvykoslovie, obyčaje, hmotnú kultúru Slovákov na Dolnej zemi.

Školské exkurzie po stopách našich predkov

Každý rok sa učitelia slovenskej vzdelanosti i slovenského jazyka a literatúry snažia pripraviť pre žiakov gymnázia jednodňovú exkurziu po stopách slovenských predkov na území Békešskej župy. Tento projekt sa uskutočňuje i vďaka Slovenskej samospráve župného mesta Békešská Čaba.

Škola v prírode

Umožňuje našim žiakom pobyt v prírode bez prerušenia školskej výchovno-vzdelávacej práce. Je to pobyt a zotavovanie v zdravotne priaznivom prostredí. Keďže sa organizuje na Slovensku, jej poslaním je, aby si žiaci precvičovali slovenský jazyk a zdokonaľovali sa v ňom, spoznali prírodné a kultúrne pamiatky Slovenska.

Literatúra:

Edita Pečeňová: Význam slovenských regionálnych reálií vo výučbe slovenského jazyka. Predstavenie efektívne fungujúceho modelu z praxe.

Júlia Szabóné Marlok: Maďarský školský systém so zameraním na národnostnú výučbu z pohľadu budapeštianskej slovenskej školy.

Pedagogický program Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a kolégia v Békešskej Čabe. 2013.

Tvorivo po slovensky

Celá pedagogická verejnosť dennodenne rieši otázku, ako čo najlepšie pripraviť deti a mládež pre život v 21. storočí.

Na deti, ktoré v tomto storočí vyrastajú, sa kladú vysoké nároky a očakáva sa, že sa budú vedieť do spoločnosti zaradiť a uplatniť na trhu práce.

Kde inde by mohli lepšie spoznať vlastnú identitu, ak nie v škole pod priateľským vedením a formovaním svojich učiteľov.

Medzi činnosti, ktoré ponúkajú žiakom priestor na sebarealizáciu, vnímanie a nachádzanie vlastného „ja“, sú práve tvorivé voľnočasové aktivity, počas ktorých sa deti nielen hrajú a tvoria, ale zároveň nenásilnou formou rozširujú svoje poznatky z vyučovania. Takéto aktivity učia deti ušľachtilo sa zabávať, pomáhajú uspokojovať ich záujmy, vedú ich k spolupráci a učia ich primerane sa zúčastňovať na spoločensky prospešnej činnosti.

Kňaz a učiteľ mládeže don Bosco pokladal nudu za nešťastie pre mládež. Zdôrazňoval: „Ak nezamestnáte deti vy, zamestnajú sa sami, ale môžete si byť istí, že nie tými najlepšími vecami a činnosťami.“

Deti a mladí ľudia sú pomerne ľahko formovateľná skupina, ale rovnako ľahko podliehajú niekedy nie práve žiaducim, často negatívnym vplyvom okolia a rovesníkov a rôznym „lákadlám“, ktoré môžu mať pre nich fatálne následky.

Pri neorganizovanom alebo nevhodne využívanom voľnom čase, z nudy a nedostatku inej zmysluplnej činnosti dochádza u nich k negatívnym prejavom, ako: záškoláctvo, vandalizmus, experimentovanie s drogami a s inými návykovými látkami.

Naopak, ciele a premyslené ovplyvňovanie využívania voľného času detí a mládeže má nesmierny význam a môže byť tou najúčinnjšou prevenciou pred ich nežiaducim správaním. Preto by malo byť jed-

nou z dôležitých úloh celej spoločnosti poskytovať deťom od malička dostatok podnetov a možností na zmysluplné využívanie voľného času. Takto môžeme predpokladať, že raz aj oni budú svoje deti vychovávať v podobnom duchu, ako boli sami vedení, čo je samozrejme myslené pozitívnym smerom.

Moja osvedčená pedagogická skúsenosť vychádza zo špecifickej skúsenosti s tvorivou a inovačnou prácou, ktorú som vykonávala ako učiteľka na Lýceu Jozefa Gregora Tajovského v Nadlaku a v súčasnosti ju naďalej vykonávam ako dôchodkyňa.

Voľnočasovými tvorivými aktivitami sa snažím rozvíjať u detí tvorivosť, zodpovednosť, zmysel pre krásu a hodnoty a na druhej strane vzbudzovať v nich cit spolupráce, spolupatričnosti a vzájomnej tolerancie. Celá moja práca sa odvíja v duchu slovenskosti s dôrazom na naše korene a našu vlastnú identitu.

V pokračovaní uvádzam konkrétne príklady už tradičných voľnočasových aktivít, ktoré organizujem pre žiakov Teoretického lýcea Jozefa Gregora Tajovského v Nadlaku.

Stalo sa už tradíciou, že **začiatok nového školského roka** je spojený so slovom Božím a taktiež na **konci školského roka** sa poďakujeme Bohu za uplynulý školský rok. V rámci tejto činnosti naši žiaci spevom a slovom v materinskom jazyku vzdávajú vďaka za každý deň podfarbený úspechom.

Ďalšou tradičnou mimoškolskou aktivitou je čistenie a príprava hrobov významných nadlackských osobností, ako Andrej Seberíni, Daniel Zajac a ďalší, k Pamiatke zosnulých. Tejto činnosti sa pravidelne zúčastňujú žiaci VII. triedy.

Periodicky organizované tvorivé dielne, ktorých sa žiaci zúčastňujú vo veľmi bohatom počte, sú: **Výstava jesenných plodov** (pri tejto príležitosti žiaci pripravujú podnosy, podpohárniky, fľaše zdobené servítkovou technikou a pod), **Škola ináč** (podpohárniky pyslovou technikou, náramky vyrobené gumičkovou technikou a pod), **Dni mesta Nadlak** (Urobme si sovy).

Počas letných prázdnin sa so žiakmi zúčastňujem rôznych **táborov a výletov**, v rámci ktorých tiež tvorivosť v slovenčine hrá dôležitú rolu.

Ďalšou výchovnou a tvorivou činnosťou boli **priadky**, organizované v rámci Slovenského dolnozemskeho jarmoku, kde som svoje žiačky učila vyšívať.

Pred Vianocami, keď sa každý snaží byť láskyplný a dobrý k svojim blízkym, spolu so žiakmi strednej školy organizujem aktivitu „**Vianoce pre všetkých**“, keď stredoškóoláci zo svojho vreckového nakúpia sladkosti, ktorými potom oblečení za Mikulášov obdarujú svojich menších spolužiakov.

V predsviatočnom období sa moji žiaci zúčastňujú na župnej súťaži „**Najoriginálnejší vianočný stromček**“, kde už mnohokrát získali rôzne ceny.

V období, keď v každom dome cítiť vôňu medovníkov a všade sa ozývajú koledy, som spolu so žiakmi VI. ročníka už 15 rok pripravovala **výstavu betlehemov** z rôznych materiálov, ako drevo, sklo, plastelína, prútie, chlieb. Tieto pekné diela skrášľovali počas vianočných sviatkov evanjelickej a katolíckej chrám v Nadlaku. S touto činnosťou úzko súvisí aj program „**Vianoce pre naše deti**“, ktorý pripravujú žiaci slovenskej sekcie nadlackej školy.

A tak sa mi po dlhoročnej práci s deťmi potvrdilo, že ich príprava na život a prácu sa uskutočňuje v procese cieľavedomého vyučovania a výchovy. Našou povinnosťou je myslieť na to, akého človeka vychováme. Čím lepšie pripravíme mladých ľudí na plnenie požiadaviek, ktoré budú musieť spĺňať, tým to bude pre nich a pre spoločnosť, v ktorej budú žiť, lepšie. Nezastupiteľnú úlohu v tomto procese zohráva cieľavedomá a náročná práca učiteľa, ktorá podnecuje, navodzujú a usmerňuje tvorivú činnosť mladých ľudí.

Upevňovanie identity prostredníctvom mimoškolskej činnosti budapeštianskej školy

„V jazyku žije národ!“

Známy výrok grófa Istvána Széchenyiho¹, inšpirátora hnutia za reformy v Uhorsku, „V jazyku žije národ!“ je stále aktuálny. V dnešnej dobe, keď sa globalizácia a integrácia Európy realizuje čoraz viac v kultúrnej a jazykovej sfére, patrí jazyk aj v multikultúrnych spoločnostiach medzi najdôležitejšie atribúty národa, respektíve národnosti.

Národnostný jazyk sa chápe i ako kultúrnoidentifikačné a etnoidentifikačné kritérium. Jeho úloha vo výchovno-vzdelávacom procese musí byť vnímaná cez potreby žiaka, ktorému má uľahčovať prístup k poznaniu a k úspešnosti vo vzdelávacom systéme. V prípade národnostných žiakov treba brať ohľad aj na možnosti uplatnenia sa v každodennom živote, ako i na neskoršom trhu práce.

Identita

Pojem identita pochádza z latinského slova „identitas“, čo v preklade znamená totožnosť, zhodnosť či rovnakosť.² Identita znamená aj stotožňovanie sa s národnou kultúrou, jazykom, tradíciami, spôsobom života, spoločenským a politickým systémom. Etnická (národná, národnostná) identita obsahuje okrem pocitu príslušnosti k skupine na základe istých kritérií aj pocit odlišnosti. Medzi hlavné etnoidentifikačné faktory sa zaraďuje jazyk, kultúra, etnické vedomie a etnické pomenovanie. Podľa toho môžeme súhlasiť s výrokom Gabriely Kiliánovej, ktorá konštatuje, že „Etnická identita predstavuje istý vedome prežívaný proces sebareflexie,

1 Štefan Séčeni

2 <http://slovník.azet.sk/pravopis/slovník-sj/?q=identita>

reflexie svojho vzťahu k etnickej skupine. Predstavuje dynamický systém prvkov, ktoré môžu byť kompatibilné, ale aj protirečivé. Môžu sa meniť v historickom kontexte existencie skupiny i v kontexte života jednotlivca.³

Socializačné prostredie

Dospelým je známe, že prostredie, ktoré obklopuje dieťa počas socializácie, ho jednoznačne ovplyvňuje. Rodina ako primárne socializačné prostredie je pre neho zdrojom skúseností, formuje jeho charakter, kladie základy osvojenia hodnôt, vytvára predpoklady pre jeho osobnostný rozvoj. Keďže súčasťou identity každého dieťaťa je pocit a uvedomenie si príslušnosti k svojmu národu, resp. svojej národnosti, poznanie historických koreňov, kultúrneho dedičstva, spoločenských zvyklostí a tradícií, mohli by sme predpokladať, že dieťa prichádzajúce do školy už disponuje určitým stupňom národnostného povedomia. Na základe dlhoročných výskumov medzi príslušníkmi slovenskej národnosti v Maďarsku však možno konštatovať, že slovenské jazykové povedomie v národnostných rodinách značne klesá⁴.

V niektorých rodinách, hlavne na vidieku, sa ešte zachovala archaizovaná nárečová podoba slovenčiny. Naopak, slovenská inteligencia sa snaží rozšíriť priestor používania spisovnej slovenčiny.⁵ Pre jazykový stav slovenskej národnosti v Maďarsku je však charakteristické, že slovenský jazyk v rodinnom prostredí, okrem ojedinelých prípadov, už vôbec nespĺňa svoju komunikatívnu funkciu. Dôležitým ukazovateľom akulturačných a asimilačných procesov je aj pokles stupňa národnostného povedomia. Táto tendencia pokračuje i napriek tomu, že v poprevratovom období sa

3 Gabriela Kiliánová: Teoretické východiská pre výskum etnických otázok v národopise/etnológii na Slovensku. In: Identita etnických spoločenstiev. Bratislava, Ústav etnológie SAV 1998, s. 9-24.

4 Pozri: výskumy Márii Homišinovej, napr. Homišinová, Mária: Etnická rodina Slovákov, Chorvátov a Bulharov žijúcich v Maďarsku. Bekešská Čaba, 2006, 350 s.

5 Pozri: výskumy Alžbety Uhrinovej, napr. Uhrin Erzsébet - Uhrinová Alžbeta: A Békés megyei szlovák értelmiség nyelvhasználatá. Používania materinského jazyka v kruhu slovenskej inteligencie v Békešskej Čabe. Békešská Čaba, 2004.

zrodil národnostný zákon v Maďarsku, vďaka čomu aj slovenská národnosť získala širší priestor na svoju seberealizáciu.

Na kvalite socializačného procesu slovenských národnostných detí sa v súčasnosti najvýraznejšie podieľa škola, ktorá z hľadiska uchovania identity supluje úlohu rodiny, a tým musí preberať väčšiu zodpovednosť aj za pretrvávajúcu slovenskú národnosť v Maďarsku.

Slovenská vzdelanosť

Od školského roku 2000/2001 je v národnostných školách v Maďarsku zaradený do vzdelávacieho procesu predmet slovenská vzdelanosť, ktorý odvtedy dáva väčší priestor učiteľom na rozvíjanie identity žiakov v rámci vyučovacej hodiny.

„Požiadavky zo slovenskej vzdelanosti naplňajú uvedomovací národnostný proces, zohľadňujú všeobecné zásady mravnosti a etiky. Do popredia kladú úlohu zachovať a rozvíjať národnostné povedomie, rozvíjať pocit spolupatričnosti na základe rodinnej štruktúry v zmysle poznatkov o historickom vývine národnostnej kultúry. Sledujú rozvoj osobnosti žiaka formovaním priateľských postojov ku spolužiakom v škole, v regióne, v celom národnostnom zoskupení v krajine, rešpektujúc požiadavky ľudských hodnôt.“⁶

Obsah vyučovacieho predmetu poskytuje možnosť uplatniť naše ciele zachytené aj v pedagogickom programe v súvislosti s národnostným charakterom inštitúcie: oboznamovať žiakov s geografickým rozložením, históriou, kultúrou, literatúrou, s tradíciami, významnými osobnosťami Slovákov v Maďarsku, ako aj s realiami Slovenska, posilňovať slovenskú národnostnú identitu, uplatniť národnostný obsah, miestne zvláštnosti

6 uvádza Anna Kondacsová a Magda Pažická: Základné ciele a úlohy vyučovacieho predmetu Slovenská vzdelanosť. In: Slovenčinár. Metodický časopis Celoštátnej slovenskej samosprávy. Spoločnosť FUHL BT, Mlynky (Pilisszentkereszt), 2008. http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/szlovakok/slovencinar_2007_2008/pages/004_Slovenka_vzdelanost.htm

tradícií v živote inštitúcie. Uvedené ciele sa snažíme dosiahnuť samozrejme aj uplatnením medzipredmetových vzťahov, predovšetkým na vyučovacích hodinách dejepisu, zemepisu, spevu a hudby, tanca a samozrejme aj na ďalších hodinách, na ktorých to možno realizovať.

Mimovyučovacia a mimoškolská činnosť

Pedagogický zbor Materskej školy, všeobecnej školy, gymnázia a kolégia s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti venuje zvýšenú pozornosť upevňovaniu slovenského národnostného povedomia žiakov nielen v rámci jednotlivých vyučovacích hodín, ale i v mimoškolskej činnosti.

V popoludňajších hodinách sa vzdelávanie realizuje formou záujmových krúžkov. Žiakom ponúkame širokú paletu aktivít. Na tomto mieste nemienim vymenovať všetky krúžky, ale iba tie, ktorých tematika úzko súvisí aj so životom slovenskej národnosti v Maďarsku. Deti majú možnosť výberu z nasledovných krúžkov: krúžok slovenského jazyka, krúžok „O Slovensku a o Slovákoch“, národopisný krúžok, spevokol, tanec, divadelný krúžok, krúžok kreslenia alebo sa môžu angažovať v práci redakcie školského časopisu „Študentské pero“.

Obsahovú náplň vyučovacích hodín a krúžkov obohacujeme aj oboznamovaním sa s umením, konkrétnymi umeleckými dielami a s umelcami pochádzajúcimi z minoritného prostredia alebo priamo zo Slovenska. Takéto, už tradičné programy usporadúvame v rámci mimoriadnych hodín slovenskej literatúry alebo jazyka. Medzi našimi hosťami sme mohli okrem iných privítať aj Juraja Antala Dolnozemskeho, Gregora Papučka, Imricha Fuhla, Evu Fábiovú Patayovú. V minulom školskom roku sme mali česť vypočuť si, vďaka Spolku Martina Rázusa, pri príležitosti dvojstého výročia narodenia Ľudovíta Štúra hudobno-literárne pásmo členov Danubius Octet Singers a známeho slovenského herca Juraja Sarvaša. Minulosť a súčasný život, históriu a kultúru Slovákov v Maďarsku priblížili našim žiakom v rámci populárno-vedeckej prednášky Anna Kováčsová, Mária Žiláková a Jozef Demmel.

Aula školy sa využíva tiež na konanie výstav, aby si deti aj takýmto spôsobom mohli obohacovať svoje vedomosti, alebo získať podnet k ďalšej práci. Spomenula by som Výstavu o Jozefovi Viktorinovi, Ludovítovi Štúrovi, ako i Výstavu detských kresieb z Vojvodiny.

Národopisná výstava „Po stopách našich predkov“ si zaslúži trochu viac pozornosti. Zrodila sa z iniciatívy Študentskej samosprávy a uskutočnila sa vďaka spolupráci učiteľov a detí z materiálu, ktorý pozbierali z rôznych regiónov Maďarska. Dedičstvo predkov predstavovali ľudové kroje, pracovné náradie, prvky výšivkárskoho umenia, staré fotky, knihy, vysvedčenia atď. Výstava bola až natoľko úspešná, že sme ju mohli predstaviť aj na Úrade primátora hlavného mesta Budapešti.

Uchovávanie tradícií v procese posilňovania národnostnej identity žiakov zohráva tiež významnú úlohu. Počas školského roka kladieme veľký dôraz na pripomenutie si a zachovávanie kalendárnych zvykov. Do tejto oblasti patrí predovšetkým Mikuláš, Deň Lucie, Vianoce, Fašiangy a Veľká noc. Na tieto programy sa deti pripravujú veľmi nadšene, zbierajú informácie o zvykoch, o podobnostiach alebo rozdieloch v jednotlivých regiónoch a tí najšikovnejší ich aj demonštrujú ostatným. Na vianočný trh každá trieda pripraví nejaký darček, ktorý potom môže zaujímať ostatných. V internáte sa už tradične pečú medovníky a z nich sa pripravujú jedličky, či anjeliky, ktoré sa potom ozdobujú v rámci hravej tvorivej dielne. Pred Veľkou nocou sa oboznamujú s batikovaním, voskovou technikou alebo so „šibačkou“.

Žiaci sa v mimovyučovacom čase majú možnosť zapájať aj do verejného života mesta, zúčastňovať sa programov slovenských samospráv, Slovenského kultúrneho inštitútu, ako i na rôznych spoločenských, kultúrnych a športových podujatiach.

Slovenské samosprávy poskytujú možnosť, aby sa zapojili do recitačných súťaží, do kvízov so slovenskou národnostnou tematikou, aby boli účastníkmi odhalenia pamätných tabúl na pamiatku významných osobností slovenského života v Budapešti alebo populárno-vedeckých, či folklórnych programov.

Výstavy, kultúrne, vedecké a iné programy Slovenského kultúrneho inštitútu tiež spestrujú paletu ponúkaných programov, ktoré prispievajú nielen k upevneniu a rozširovaniu kultúrnych vzťahov medzi Slovenskom a Maďarskom, ale upriamia pozornosť mládeže na dôležitosť budovania interkulturálnych vzťahov. Ich cieľom je predstaviť maďarskej verejnosti významné momenty slovenskej kultúry.

Štátna cudzojazyčná knižnica v Budapešti dbá o to, aby zorganizovala programy aj pre národnostných štátnych príslušníkov, tým je dejiskom upevňovania identity žiakov tiež. Naši žiaci mali možnosť kochať sa napr. fotovýstavou „Národnosti v obrazoch“ alebo zúčastniť sa literárneho večierka so slovenskými básnikmi v Maďarsku, pozrieť si sklenené maľby Esztery Lamiovej a pod.

Slovenský divadelný súbor Vertigo, ako i predstavenia divadelných súborov zo Slovenska, okrem iných, v značnej miere napomáhajú upevňovanie jazykovej identity žiakov.

Medzi najživšie oblasti našich aktivít nepatrí však iba oblasť kultúry.

Pedagogický zbor sa snaží oboznámiť žiakov aj s jednotlivými regiónmi obývanými Slovákami pomocou zážitkových a výchovných programov, sprievodných aktivít. Prostredníctvom školských výletov sa realizuje cieľ bližšie spoznať život Slovákov v Maďarsku v ich najbližšom životnom prostredí. Naši žiaci boli už tak v niekoľkých národnostných osadách a mestách, napr. v Pišpeku, v Číve, v Dabaši, v Čemeri, na Santove, v Békešskej Čabe, Novom Meste pod Šiatrom, navštívili oblastný dom napr. v Alkári, v Mlynkoch, v Békešskej Čabe alebo v Sarvaši.

Medzi obľúbené aktivity študentov patria tiež tábory, ktoré zabezpečujú vhodný priestor na posilňovanie identity. Študenti budapeštianskej školy sa pravidelne zúčastňujú napr. tábora pre výhercov recitačnej súťaže Slovenskej samosprávy v Budapešti alebo tábora Slovenskej samosprávy XIII. obvodu, biblického tábora, školy v prírode, organizovanej Zväzom Slovákov v Maďarsku, a rôznych táborov a podujatí CSSM, ako i táborov a letných aktivít podporovaných Slovenskou republikou a poskytovaných prostredníctvom Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku.

S posilňovaním národnostného povedomia súvisí aj úloha médií. Týždenník Slovákov v Maďarsku, Ľudové noviny, prináša aktuálne informácie o živote Slovákov v Maďarsku pravidelne. Národnostné vysielanie Maďarskej televízie a rozhlasu je tiež dostupné pre každého záujemcu, ich relácie môžu spestriť vyučovací proces. Keďže v dnešnej informačnej spoločnosti hrajú v živote mládeže čoraz dôraznejšiu rolu sociálne siete, na hodinách a krúžkoch sa možno spoliehať napr. aj na webovú stránku luno.hu alebo na iné stránky dostupné na internete. Vytváraním návyku sledovať a čítať Ľudové noviny a sledovať národnostné vysielanie sa jazyková úroveň žiakov jednoznačne zvyšuje. Takýmto spôsobom získané poznatky možno využívať ako inšpiratívne zdroje pre ďalšie pátranie.

Na záver by som uviedla niekoľko príkladov z vlastných prác (projektov) našich žiakov, zhotovených na študentsko-vedeckú súťaž vypísanú Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku či na Putovnú súťaž zo slovenských dolnozemskej reálií:

- v tematickom okruhu „Spoločenský život Slovákov v Maďarsku“:
 - Antonella Morongová: Viva la Ozvena
 - Elizabeth Kollár: Folklórny tanečný súbor Lipa
 - Ónodi-Pethő G. Filip: Ľudové noviny
 - Richárd Rivnyák: Život v Santovskom pávom krúžku
 - Barbara Boldoghová: Založenie a činnosť Slovenskej samosprávy VIII. obvodu Budapešti
- v tematickom okruhu „Pátranie po predkoch“:
 - Elizabeth Kollár: Dejiny mojej rodiny
 - Peter Kollár: Moja rodina a santovské kalendárne obyčaje

Podobné témy majú študenti spracúvať aj na základnej škole, ak sa chcú zapojiť do programu Nadácie pre nadaných alebo do celoštátnej literárnej súťaže Slovenskej republiky s medzinárodnou účasťou „Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko?“ (Zoltán Havas: Slovenčina je náš jazyk).

Prostredníctvom výskumnej činnosti deti spoznávajú minulosť, tradície, naučia sa vážiť si a ctiť duchovné dedičstvo svojich predkov.

Som presvedčená, že vyššie uvedené etnouvedomovacie aktivity prispievajú k tomu, aby sa k slovenskej národnosti vytvoril u každého žiaka aspoň nejaký emocionálny vnútorný vzťah, ale domnievam sa, že väčšina žiakov si počas školských rokov uvedomuje svoju národnostnú príslušnosť.

Je nepopierateľné, že k dosiahnutiu vytýčených cieľov prispieva aj vhodné, inšpiratívne mikroprostredie, preto naši pedagógovia kladú veľký dôraz na vytvorenie príjemného, tvorivého prostredia v jednotlivých triedach i v ďalších priestoroch inštitúcie. Pomocou vyššie uvedených prostriedkov je však naším cieľom, aby sa slovenská národnostná identita žiakov čo najviac upevňovala, aby sme z nich vychovali nositeľov multi-kultúrnych hodnôt a tradícií.

Záver

Je všeobecne známe, že slovenská národnostná menšina v Maďarsku je v súčasnosti aktívna predovšetkým v rámci kultúrnych, vzdelávacích, poznávacích aktivít, kde môže používať a rozvíjať svoj jazyk.

Úspešnosť podpory a posilňovania slovenskej národnostnej identity žiakov slovenských národnostných škôl závisí aj od poznania postavenia a života Slovákov v Maďarsku. Vybudovanie zdravej slovenskej národnostnej identity pomáha našim žiakom začleňovať sa aj do kultúrnej rôznorodej, pestrofarebnej majoritnej maďarskej spoločnosti, ktorú obohacuje v súčasnosti trinásť národnostných skupín. Pokladám za veľmi dôležité, aby si dnešní mladí ľudia uvedomovali a vážili svoje dedičstvo obohacujúce nielen ich, ale aj ich okolie. Majú ho vnímať ako súčasť svojej identity, veď sú jeho budúcimi ochrancami. Budovanie identity však v neposlednom rade mierí i k preberaniu zodpovednosti, taktiež k všeobecnému rozvoju osobnosti. Očakávaným výsledkom našej spoločnej práce môže byť v budúcnosti vedomé hlásenie sa našich terajších žiakov k slovenskej národnosti.

Použitá literatúra:

Homišínová, Mária: Etnická rodina Slovákov, Chorvátov a Bulharov žijúcich v Maďarsku. Békešská Čaba, 2006, 350 s.

Kiliánová, Gabriela: Teoretické východiská pre výskum etnických otázok v národopise/etnológii na Slovensku. In: Identita etnických spoločenstiev. Bratislava, Ústav etnológie SAV 1998, s. 9-24.

Kondacsová, Anna – Pažická, Magda: Základné ciele a úlohy vyučovacieho predmetu Slovenská vzdelanosť. In: Slovenčinár. Metodický časopis Celostátnej slovenskej samosprávy. Spoločnosť FUHL BT, Mlynky (Pilisszentkereszt), 2008. Dostupné na:

http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/szlovakok/slovincinar_2007_2008/pages/004_Slovenka_vzdelanost.htm

Uhrin Erzsébet - Uhrinová Alžbeta: A Békés megyei szlovák értelmiség nyelvhasználata. Používanie materinského jazyka v kruhu slovenskej inteligencie v Békešskej Čabe. Békešská Čaba, 2004.

Prostredníctvom výskumnej činnosti deti spoznávajú minulosť, tradície, naučia sa vážiť si a ctiť duchovné dedičstvo svojich predkov.

Som presvedčená, že vyššie uvedené etnouvedomovacie aktivity prispievajú k tomu, aby sa k slovenskej národnosti vytvoril u každého žiaka aspoň nejaký emocionálny vnútorný vzťah, ale domnievam sa, že väčšina žiakov si počas školských rokov uvedomuje svoju národnostnú príslušnosť.

Je nepopierateľné, že k dosiahnutiu vytýčených cieľov prispieva aj vhodné, inšpiratívne mikroprostredie, preto naši pedagógovia kladú veľký dôraz na vytvorenie príjemného, tvorivého prostredia v jednotlivých triedach i v ďalších priestoroch inštitúcie. Pomocou vyššie uvedených prostriedkov je však naším cieľom, aby sa slovenská národnostná identita žiakov čo najviac upevňovala, aby sme z nich vychovali nositeľov multi-kultúrnych hodnôt a tradícií.

Záver

Je všeobecne známe, že slovenská národnostná menšina v Maďarsku je v súčasnosti aktívna predovšetkým v rámci kultúrnych, vzdelávacích, poznávacích aktivít, kde môže používať a rozvíjať svoj jazyk.

Úspešnosť podpory a posilňovania slovenskej národnostnej identity žiakov slovenských národnostných škôl závisí aj od poznania postavenia a života Slovákov v Maďarsku. Vybudovanie zdravej slovenskej národnostnej identity pomáha našim žiakom začleňovať sa aj do kultúrnej rôznorodej, pestrofarebnej majoritnej maďarskej spoločnosti, ktorú obohacuje v súčasnosti trinásť národnostných skupín. Pokladám za veľmi dôležité, aby si dnešní mladí ľudia uvedomovali a vážili svoje dedičstvo obohacujúce nielen ich, ale aj ich okolie. Majú ho vnímať ako súčasť svojej identity, veď sú jeho budúci ochrancami. Budovanie identity však v neposlednom rade mierí i k preberaniu zodpovednosti, taktiež k všeobecnému rozvoju osobnosti. Očakávaným výsledkom našej spoločnej práce môže byť v budúcnosti vedomé hlásenie sa našich terajších žiakov k slovenskej národnosti.

Použitá literatúra:

- Homišínová, Mária*: Etnická rodina Slovákov, Chorvátov a Bulharov žijúcich v Maďarsku. Békešská Čaba, 2006, 350 s.
- Kiliánová, Gabriela*: Teoretické východiská pre výskum etnických otázok v národopise/etnológii na Slovensku. In: Identita etnických spoločenstiev. Bratislava, Ústav etnológie SAV 1998, s. 9-24.
- Kondacsová, Anna – Pažická, Magda*: Základné ciele a úlohy vyučovacieho predmetu Slovenská vzdelanosť. In: Slovenčinár. Metodický časopis Celostátnej slovenskej samosprávy. Spoločnosť FUHL BT, Mlynyky (Pilisszentkereszt), 2008. Dostupné na:
- http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/szlovakok/slovencinar_2007_2008/pages/004_Slovenka_vzdelanost.htm
- Uhrin Erzsébet - Uhrinová Alžbeta*: A Békés megyei szlovák értelmiség nyelvhasználata. Používanie materinského jazyka v kruhu slovenskej inteligencie v Békešskej Čabe. Békešská Čaba, 2004.

Semináre pre žiakov z rozličných vojvodinských oblastí – prostriedok na uchovávanie slovenskej svojbytnosti

„Najvýznamnejším umením učiteľa je prebúdzat
v deťoch radosť tvoriť a poznávať...“

Albert Einstein

Vďaka svojim projektom (finančné prostriedky sú predovšetkým zo Slovenska z ÚSZZ, z Pokrajinského sekretariátu pre vzdelávanie, správu a národnostné spoločenstvá a z Výboru pre vzdelávanie NRSNM) ponúkajú učitelia slovenčinári žiakom z rôznych vojvodinských škôl s vyučovacou rečou slovenskou novú kvalitu vzdelávania, v ktorej bude encyklopedické vzdelávanie nahradené vzdelávaním pre život. To znamená rozvíjať u žiakov prirodzenú komunikatívnosť, tvorivosť, flexibilitu, zdravé sebavedomie, zodpovednosť, trpezlivosť, svedomitosť, tolerantnosť, schopnosť narábať s informáciami... Úlohou učiteľov slovenčinárov, ktorí sú tiež priamymi účastníkmi týchto seminárov, je skvalitniť túto záujmovú mimoškolskú činnosť a sprístupniť ju všetkým žiakom. Tieto semináre sú aj prostriedkom rozvoja osobnosti ako žiaka, tak aj učiteľa, v podstate je to dobrovoľná aktivita zameraná na uspokojenie a rozvoj individuálnych potrieb, záujmov a sklonov. Významná je pre odhaľovanie a rozvoj talentu, pre formovanie zručností a uplatňovanie vedomostí, poznatkov a pre celkový rozvoj žiakovej osobnosti.

Názov prvého dvojdnového žiackeho seminára ***Interaktivita a interdisciplína v modernizácii učiva o vybraných slovách*** možno vytváral dojem niečoho cudzieho, nepochopiteľného, ale v skutku išlo o utvorenie a prezentáciu rozprávočiek s použitím čo najväčšieho počtu vybraných slov, a to spoločnými silami – interaktivitou – členov päťčlenného tímu (žiaci 7. a 8. ročníka), spájaním viacerých disciplín: slovenského jazyka,

výtvarnej kultúry a informatického vzdelávania. Zúčastnili sa ho žiaci a učitelia zo siedmich základných škôl z Kovačice, Starej Pazovy, Pivnice, Selenče a Petrovca.

Účastníci prvého žiackeho seminára absolvovali tri tvorivé dielne. V prvej dielni SLOH – ROZPRÁVOČKA Z VYBRANÝCH bola zahrnutá obsahová, kompozičná a jazyková stránka. Učiteľky slovenčinárky koordinovali prácu v skupinách, dávali žiakom pokyny, pomáhali im zostaviť osnovu, kompozičnú schému a pritom si overovali, či žiaci poznajú správny význam vybraných slov, pravopis vybraných slov, aké majú štylizračné schopnosti a slovnú zásobu. Tvorivosť, fantázia, ale aj vedomosti získané na vyučovacích hodinách z jazyka a slohu sa prejavovali v zaujímavých rozprávkach: Neobyčajná korytnačka (autormi bola skupina Ryba), Prázdniny so strýcom Rafaelom (autorom je skupina Býk), Rodina Sýkorovcov (Sýkorka), Hladná myš (Korytnačka) a Návšteva zoologickej záhrady (Výr).

Tieto žiacke výtvary ako východiskové texty mali motivačnú hodnotu posilňujúcu medzipredmetové vzťahy. V učebni pre výtvarnú kultúru ilustrovali rôznymi technikami v texte vybrané slová a v učebni informatiky pomocou moderných didaktických pomôcok (PC, skener, internet ...) uzavreli druhý deň seminára. Nakoniec na videobíme skupiny premietli a komentovali svoje rozprávky.

Žiacke prezentácie sledovali nielen ich vrstovníci, ale aj štvorčlenná komisia, ktorá po zhodnotení uzavrela, že všetky prezentované rozprávky boli povšimnutiahodné, ocenila originálne nápady, výstižné ilustrácie vybraných slov a počítačové spracovanie rozprávky.

Zo seminára si žiaci odniesli nové skúsenosti, podnet na ďalšie zdolávanie tajomstiev materinskej reči a predovšetkým i nové priateľstvá.

V poradí druhý seminár pre žiakov - členov redakcií školských časopisov pod názvom **Komparáciou k lepšiemu výsledku** absolvovali žiaci a učitelia slovenčinári z jedenástich vojvodinských základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským (základné školy z Aradáča, Erdevika, Kovačice, Starej Pazovy, Pivnice, Selenče, Kysáča, Kulpína, Hložian

a z Báčskeho Petrovca). Seminár sa začal prezentáciami a zhodnotením kvality školských časopisov účinkujúcich škôl. Učiteľky slovenčínarky, resp. vedúci novinárskych krúžkov, zmapovali školské časopisy (petrovské Okienko, hložianske Sedmokrásy, kulpínske dvojrečové Ozveny-Odjeci, kysáčske Naše perličky, pivnícký časopis Naša škola, selenčská Halúzka, kovačické Okienko, erdevické Ďačko pero, v ktorom je iba jedna strana po slovensky, padinský časopis Mladosť, v Starej Pazove sa edukujú Poučkami zo slovenčiny a v Aradáci žiacky časopis zanikol v roku 1996), ktoré pravidelne alebo občas vychádzajú v školách. Skonštatované bolo, že tieto školské časopisy vychovávajú a poučajú, vedú žiakov ku tvorivosti, k rozvíjaniu vlastných predstáv a u žiakov pestujú lásku k materinskej reči.

Redaktori týždenníka Hlasu ľudu Anna Francistyová a Jaroslav Čiep pre 34 účinkujúcich žiakov zorganizovali tvorivú dielňu, v ktorej zostavili koncepciu ukážkového spoločného časopisu, ktorý pomenovali **Čaroslov**. Formovali redakčnú radu, rozdelili si úlohy a spolu určili slovnú a grafickú podobu časopisu. „Novinári“ v teréne navštívili petrovské gymnázium a internát, písali, ilustrovali, fotografovali a tvorili hádanky, krížovky. Nakoniec všetko to dali do elektronickej podoby a potom nasledovalo tlačenie, kopírovanie zhotoveného časopisu a jeho umiestnenie na webovú stránku petrovskej základnej školy. Mladí „novinári“ na seminári priamo získali informácie o žurnalistike, dostali možnosť na sebarealizáciu, na nové nápady, na neformálne učenie, na skvelú zábavu a na nadviazanie nových priateľstiev. Spolu strávili príjemné chvíle a zo seminára si domov odniesli dobrý pocit z dobre vykonanej práce.

O rok neskôr, v roku 2010, vďaka finančnej podpore ÚSŽZ vznikla internetová, online verzia www.caroslov.rs – Čaroslov - **spoločný časopis žiakov slovenských škôl vo Vojvodine**. Odvtedy internetový Čaroslov poskytoval žiakom z rozličných vojvodinských škôl s vyučovacím jazykom slovenským miesto na sebarealizáciu a prezentáciu vlastnej tvorby. Päť ro-

kov slovenskí žiaci vo Vojvodine spoločne vytvárali zaujímavý a aktuálny internetový obsah a odovzdávali ho širšej verejnosti. Čaroslov predovšetkým zviditeľňoval školské časopisy a zjednocoval základné a stredné školy s vyučovacím jazykom slovenským vo Vojvodine. Tiež udržiaval a rozvíjal národné a jazykové povedomie nielen žiakov, ale všeobecne Slovákov žijúcich v zahraničí. Žiaľ, tentoraz vystala finančná podpora projektu. Vďaka projektom, ktoré finančne podporil ÚŠZZ, vyšlo 8 čísel Čaroslovu. Zostáva nám iba nádej, že o rok čaroslováci sa znovu budú môcť tešiť na ďalšie nové číslo spoločného časopisu žiakov slovenských škôl vo Vojvodine.

Jednodňový seminár pre žiakov pod názvom *Tvorba v znamení priateľstva – III. seminár pre žiakov* prebiehal v roku 2011. Seminára sa zúčastnilo vyše 40 žiakov a 15 učiteľov slovenčinárov z rozličných vojvodinských základných škôl s vyučovacou rečou slovenskou (základné školy z Padiny, Kovačice, Aradáča, Starej Pazovy, Pivnice, Selenče, Kulpína, Hložian, Kysáča a z Petrovca).

Program seminára pozostával z prác troch tvorivých dielní: literárnej, dramatickej a hudobnej. Vedúce dielní žiakov usmernili, ponúkli im témy na umelecké prejavenie sa a potom sa pracovalo v dielniach. Výsledkom tretieho žiackeho seminára bol úspešný kultúrno-umelecký program všetkých účastníkov seminára, kde odzneli slohové práce, recitácie, scénky, hudobné čísla. Vyvrcholením programu bola báseň, ktorá vznikla v literárnej dielni, v hudobnej dielni bola zhudobnená a v záverečnom programe zahraná a odspievaná. Záverečný kultúrno-umelecký program sa nahrával a bol napálený na DVD, aby si ho mohla pozrieť aj širšia verejnosť.

Vzťah dvoch vyučovacích predmetov – slovenského jazyka a dejepisu zjednotil žiakov a učiteľov na štvrtom žiackom seminári pod názvom **Rozprávali mi... zlomky spomienok z pera žiakov**. Seminár prebiehal v petrovskej škole za účasti žiakov z desiatich škôl: Kysáča, Selenče, Hložian, Pivnice, Kovačice, Padiny, Starej Pazovy, Aradáča, Kulpína a Petrovca.

Program seminára pozostával zo žiackych prezentácií (žiaci prezentovali a analyzovali vopred prichystaný materiál). V podobe príhod, zapísa-

ných rozprávok, sa žiaci kochali v bohatstve nášho kultúrneho dedičstva. Spoločne spoznávali seba, pátrali po svojej minulosti, po svojich koreňoch. Vedúce dielni žiakov usmerňovali aj pri analýze prezentovaných prác z jazykového hľadiska. Na seminári si žiaci uvedomovali význam materinského jazyka a jeho nárečovej podoby. Po obedňajšej prestávke sa účastníci seminára prepravili do Kulpína, kde si pozreli všetky priestory tamojšieho kaštieľa a navštívili aj Poľnohospodárske múzeum. Po návrate do Petrovca navštívili etnografickú výstavu Spolku petrovských žien, Galériu Zuzky Medvedovej, najstarší dom v Petrovci (polovica 19. storočia) a Dom Matice slovenskej v Srbsku Ludovíta Mišíka. Výsledkom štvrtého žiackeho seminára bolo zoskupenie prezentovaného materiálu a jeho umiestnenie na web. stránku www.caroslov.rs Prezentované žiacke práce a fotografie zo seminára boli napálené na DVD, ktoré si žiaci odniesli do svojich škôl.

Štvrtý jednodňový žiacky seminár umožnil žiakom netradičné poznávanie dejín Slovákov žijúcich v zahraničí, nadväzovanie priateľstva a získavanie pocitu spolupatričnosti k jednej komunite.

Po štyroch žiackych seminároch sa v roku 2012 v petrovskej škole uskutočnil prvý seminár pre žiakov základných škôl zameraný na hudobnú kultúru pod názvom **Môžem byť tým, čím chcem** v organizácii hudobného kabinetu petrovskej základnej školy.

Projekt bol zameraný na rozvíjanie hudobného talentu a informovanie žiakov o možnostiach profesionálnej orientácie v oblasti hudby, pestovanie záujmov o slovenskú ľudovú pieseň a interpretáciu detských slovenských piesní. Seminára sa zúčastnili tridsiati žiaci z 5. až 8. ročníka základných škôl s vyučovacou rečou slovenskou z Pivnice, Kysáča, Hložian, Kulpína a Báčkeho Petrovca a prebiehal v podobe štyroch dielní, ktorých sa zúčastnili mladí speváci, hudobníci, skladatelia a hudobní novinári.

Počas seminára žiaci navštívili chrám Slovenskej evanjelickej a.v. cirkvi v Petrovci a v ňom i organistu a kantora, ako i súkromné hudobné štúdio.

Seminár uzavreli spoločným programom, kde boli zhrnuté získané poznatky z tohto seminára.

Projekt *Vychutnajme si filmárske remeslo* – V. seminár pre žiakov základných škôl bol piatym ročníkom výchovno-vzdelávacieho projektu, koncipovaného ako seminár pre žiakov vojvodinských základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským. Realizoval sa v roku 2013 v petrovskej škole za finančnej podpory Pokrajinského sekretariátu pre vzdelávanie, správu a národnostné spoločenstvá a Výboru pre vzdelávanie NRSNM.

Projekt sa realizoval v dielňach z oblasti žurnalistiky a slovenského jazyka a fotograficko-filmovej oblasti. Na základe scenára žiaci pripravili a skompletizovali vlastný krátky film, ktorý bol 23. novembra 2013 predstavený širšej verejnosti na oslavách nedežitého okrúhleho životného jubilea 150. narodenín Jána Čajaka. Bol to prvý film slovenských žiakov z rôznych vojvodinských škôl s vyučovacou rečou slovenskou.

Počas tohto jednodňového seminára žiaci v sprievode svojich učiteliek navštívili a zoznámili sa s prácou TV Petrovec, Obcej TV a Mládežníckej obecnej TV (návšteva audiovizuálneho štúdia, kde sa zoznámili s jednotlivými oddeleniami – nahrávacie štúdio, strižňa, postprodukcia). Celý priebeh seminára žiaci zmapovali fotografiami.

Šiesty ročník žiackeho seminára pod názvom **Po literárnych stopách vojvodinských Slovákov** bol jedinečným, pretože prebiehal v znamení prvého atraktívneho vedomostného kvízu. Tento žiacky seminár bol nielen zdrojom zábavy, ale obnovoval a upevňoval vo vedomí žiakov učivo, ktoré preberali na hodinách literatúry. Bol to seminár, ktorý vzbudil záujem žiakov o naše literárne osobnosti a o ich tvorbu. Do súťažného programu bolo zapojených vyše 30 žiakov z desiatich škôl (Kovačica, Padina, Aradáč, Stará Pazova, Erdevík, Pivnica, Selenča, Hložany, Kulpín a žiaci z hostiteľskej školy). Podstatou seminára bol kvíz, v ktorom účinkovalo 6 päťčlenných tímov zložených z náhodne zvolených predstaviteľov všetkých desať škôl. Tento súťažno-zábavný kvíz viedol spisovateľ a pesničkár Ladislav Čáni. Siedmci a ôsmaci v modrom, červenom, bordovom, oranžovom, žltom a zelenom tíme riešili úlohy zo štyroch skupín,

a o vecné ceny v spoznávaní tajomnej osoby a zadaných známych slovenských piesní súťažili ich vrstovníci. Cieľom tohto kvízu bolo prilákať žiakov k čítaniu kníh, ale išlo tu aj o precvičovanie ústneho vyjadrovania žiakov. Po súťažnej časti navštívili žiaci Gymnázium Jána Kollára so žiackym domovom.

Týmto šiestym žiackym seminárom si slovenskí žiaci z rôznych vojvodinských prostredí spoločne uctili mnohé literárne osobnosti slovenskej vojvodinskej literatúry.

Seminár bol finančne zabezpečený prostredníctvom projektu a peňazí z ÚSŽZ, Pokrajinského sekretariátu pre vzdelávanie, správu a národnostné spoločenstvá, Výboru pre vzdelávanie NRSNM a ZŠ Jána Čajaka.

V nadväznosti na predchádzajúce semináre pre žiakov v petrovskej škole prebiehal siedmy seminár pod názvom **Etnicita a viacjazyčná výchova**. Tento jednoduchový seminár bol finančne zabezpečený ÚSŽZ, Pokrajinským sekretariátom pre vzdelávanie, správu a národnostné spoločenstvá a Výborom pre vzdelávanie NRSNM. Zúčastnili sa ho žiaci 5. až 8. ročníka zo siedmich základných škôl z Kovačice, Aradáča, Starej Pazovy, Pivnice, Hložian, Kulpína a z hostiteľskej školy. Dokopy ich bolo zo 70.

Projekt sa realizoval vo vzdelávacích dielňach, v oblasti viacjazyčnej výchovy. V dielňach so žiakmi pracovali učiteľky slovenčinárky a učiteľky, ktoré v školách vyučujú srbský jazyk, anglický, nemecký jazyk a rumunský jazyk. Žiaci najprv dostali úlohy a v sprievode svojich učiteliek navštívili dôležité vzdelávacie a kultúrne inštitúcie vojvodinských Slovákov, kde dostali adekvátne výklady. Po návrate do školy pracovali vo viacjazyčných dielňach a zo zozbieraného materiálu skompletizovali viacjazyčný materiál, ktorý sa stal obsahom 8. čísla spoločného internetového časopisu Čaroslov. Cieľ projektu pozostával v upevňovaní a zlepšovaní jazykovej zručnosti našich žiakov, predovšetkým v slovenskom jazyku, potom v srbskom jazyku a v cudzích jazykoch, ako aj v jazykoch národnostných menšín vo Vojvodine.

Vďaka finančnej podpore ÚSZZ sa v novembri tohto roku uskutoční projekt **Vyčarené čaro ľudových rozprávok**, ktorý bude ôsmym ročníkom výchovno-vzdelávacieho projektu, koncipovaného ako seminár pre žiakov vojvodinských základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským. Zámerom tohto projektu je motivovať slovenských žiakov, aby intenzívnejšie získali slovnú zásobu zo slovenského jazyka, vylepšovali si svoje vyjadrovacie schopnosti a získali kladný vzťah k literatúre, predovšetkým k ľudovej slovesnosti.

Nuž, ako sa to vlastne začalo? Najprv sa slovenskí vojvodinskí žiaci hrali s vybranými slovami, potom boli novinári, ktorí spoločnými silami vdýchli život Čaroslovu - jedinečnému časopisu žiakov slovenských škôl vo Vojvodine. Dnes má Čaroslov internetovú podobu a za sebou 5. ročník a 8 čísel. Potom boli spisovatelia, hudobníci, skladatelia, recitátori a divadelníci, ktorí spoločne pre verejnosť pripravili zaujímavý kultúrno-umelecký program. Neskoršie v podobe príhod, zapísaných rozprávok ich rodičov, starých rodičov zviditeľňovali tajomstvá minulosti, spoznávali seba, pátrali po minulosti, po svojich koreňoch. Neskoršie súťažili v prvom atraktívnom vedomostnom kvíze a vydali sa po literárnych stopách vojvodinských Slovákov. Nasledovalo upevňovanie a zlepšovanie jazykovej zručnosti našich žiakov, predovšetkým v materinskom jazyku, potom v srbskom jazyku a v cudzích jazykoch, ako aj v jazykoch národnostných menšín. Spoločne vytvorili viacjazyčný Čaroslov v znamení slovenského porekadla: „*Kolko rečí vieš, toľkokrát si človekom.*” Onedlho (pozn. 8. žiacky seminár bude prebiehať v novembri 2016) svojou aktívnou účasťou v tvorivých dielňach sa žiaci premiestnia do sveta fantázie a rozprávok. Spoločnými silami budú oživovať rozprávkové bytosti dotváraním maľbou, dramatizáciou a improvizáciou ako herci a tvorbou jednoduchých moderných rozprávok ako spisovatelia. A potom nasleduje zasa ďalšie a ďalšie odhaľovanie tajov materčiny.

Z týchto vojvodinských žiackych seminárov si žiaci odnášajú nové skúsenosti, podnety na ďalšie zdolávanie tajomstiev materinskej reči a tiež

veľmi dôležité – nové priateľstvá, ktoré pretrvávajú dodnes. Dôležitou súčasťou žiackych seminárov sú návštevy petrovského gymnázia a internátu, Ústredne Matice slovenskej v Srbsku, obecnej knižnice, Galérie Zuzky Medvedovej, kde dostanú výklad o vzdelávacích a kultúrnych inštitúciách dôležitých pre vojvodinských Slovákov. Treba mať na zreteli, že niektorí účastníci seminára sú prvýkrát v Petrovci, väčšina z nich prvýkrát navštevuje petrovské gymnázium. A keďže ide najčastejšie o žiakov 7. a 8. Ročníkov, týmito návštevami si petrovské gymnázium môže získať budúcich stredoškolákov. Čo sa už stalo!

Tieto výchovno-vzdelávacie projekty koncipované ako semináre pre žiakov vojvodinských základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským sú nepriamymi aktérmi náboru žiakov pre vzdelávanie v slovenskom jazyku na petrovskom gymnázium.

Dnes môžeme s radosťou konštatovať, že tieto žiacke semináre vo Vojvodine sú jedinečné a veľmi osožné. Zatiaľ sa učiteľom slovenčinárom darí v zámere prekonať viackilometrovú vzdialenosť a zhromaždiť žiakov základných škôl z rozličných vojvodinských prostredí na ich radosť, lebo nie je to len o vedomostiach, kreativite, ale aj o zoznamovaní sa, kamarátení. Najpodstatnejšie na žiackych seminároch je to, že sú jedným z možných podnetov na upevňovanie a rozvíjanie jazykového a národného povedomia a kultúrnej identity slovenských žiakov vo Vojvodine.

Všetky doterajšie ročníky žiackych seminárov zorganizovala Asociácia slovenských pedagógov (ASP) v spolupráci so ZŠ Jána Čajaka v Báčskom Petrovci. Nositeľkou projektov je ASP.

Na záver mi dovoľte poďakovať sa ÚSŽZ, ktorý finančne zabezpečuje žiacke semináre vo Vojvodine, a tak sa nepriamo podieľa nielen na zvyšovaní kvality slovenského vojvodinského školstva, ale predovšetkým na posilňovaní vplyvu škôl pri uchovávaní slovenskej svojbytnosti. Podpora, zvlášť finančná podpora ÚSŽZ, dáva učiteľom slovenčinárom pocit istoty a omnoho väčší význam všetkému, čo robia.

Mimoškolské aktivity a národná identita

Aj my Slováci v Rumunsku sme súčasťou tohto sveta. Bez nás by bol vesmír neúplný. A vo svojej neopakovanosti si hľadáme svoje miesto práve tu a práve teraz. Prv, ako sa rozrozprávam o mimoškolských aktivitách a národnej identite, dovoľte mi niekoľko myšlienok týkajúcich sa v prvom rade ľudskej identity, ktorá vlastne predurčuje národnú identitu.

Zdá sa, že keď nadlackí Slováci prichádzali z rodného stredného Slovenska sem do tohto kraja, v batôžteku si niesli dobre chránený krstný list v podobe Proglasu, Konštantínovho úvodu k prvému prekladu Evanjelia do staroslovienčiny. Proglas sa stal pre tunajších evanjelických Slovákov nádherným krstným listom, v ktorom Konštantín vyzýva Slovienov túžiacich stať sa krásnymi ľuďmi, aby počúvali slovo od Boha zaslané. A nielen slovo, ale aj lásku, pretože ako vyznával aj Dostojevskij, a nielen on, najmä láska kriesi v ľuďoch ľudskosť.

Niektorí z nás už dávno pochopili, že ak sa v prvom rade dokážeme pomodliť za blížneho a až potom za seba, tak naša ľudskosť prekročí hranice skromných dverí a náš dom sa stane univerzálnym domom ľudskosti. Hovorí rečou domoviny, berie na seba problémy národného spoločenstva, ale pozdvihuje nás ľudí na rovinu univerzálného ľudského, ktoré je viac ako národné. Okolo nás plynie rieka času a nezadržateľne sa derie dramatickými prekážkami života alebo pozvoľným tokom všedných dní. Ak chceme naďalej tvoriť vlastné dejiny aj pomocou mimoškolských aktivít, nemali by sme sa pristaviť a uveriť uplakanej chvíľke všedného dna. Najmä dnes, keď žijeme vo svete duality a opäť z nás vychádzajú dobré i zlé rozhodnutia, ktoré predznamenávajú našu cestu. Je to na nás, či využijeme alebo nevyužijeme ponúkanú príležitosť daného okamihu. Ak ju nevyužijeme, stratí sa a my sa nevzpriamime. Nebudeme mať odvahu robiť dejiny, aspoň vlastné dejiny, čo vlastne znamená vykonávať s úsmevom nepretržitú, všestrannú

duchovnú aktivitu v zmysle zachovania národnej identity. Žijeme v osudoch mnohých ľudí a oni žijú v nás. Obohacujú našu cestu, ktorá vedie kamsi za obzor existencie a nejakým nám neznámym spôsobom zasahujú do nášho myslenia a cítenia. Prebývame navzájom v sebe plnší a bohatší. Len naše úlohy sa menia. Pre niekoho sme dôležití, pre niekoho menej a niekto nás zasunul do priechinka podvedomia pod kolónku – možno raz. Práve tá kolónka v priechinku podvedomia nám dáva šancu znovu sa vzpriamiť, povstať a s veľkou zodpovednosťou a láskou tvoriť vlastné dejiny aj pomocou rôznych mimoškolských aktivít, ktoré nepriamo zasahujú do charakteru mladých a dokážu povzniesť ľudské a slovenské v nás, a tak naša existencia nie je len existenciou pro domo. Možno niekedy o dvesto rokov – naši prapravnuci budú oslavovať štvorsté výročie príchodu Slovákov do Nadlaku pekným, čistým slovenským Slovom. Alebo bude ticho, len nejaký staručký učiteľ si potichu zaspomína na dávne časy, keď pani učiteľka, ako aj pán učiteľ v štvortriedke nacvičili spolu s deťmi pekné slovenské piesne, tance a divadlo. Bolo to tak dávno, že si vlastne už ani dobre nepamätá, či naozaj tak bolo.

Nadlak je zatiaľ čarovným mestečkom, pretože ešte stále má a, dúfam z celého srdca, bude mať aj dlhé roky dopredu ľudí, ktorí dokážu nezištne sa venovať spoločnosti, v ktorej žijú a ich korene budú živé aj pre budúce generácie. Správny prístup k slovenskosti v prvom rade rodičov a potom vychovávateľiek a učiteľov, existencia nesená láskou k materinskému jazyku bude výhrou pre nás všetkých a naďalej sa naplno bude môcť prejavovať, tak ako aj doteraz v nespočetných mimoškolských aktivitách, ktoré nesú jeden spoločný odkaz - ***stavanie mosta zo starého je poznanie a múdrosť života, je proexistenciou, existenciou za a pre druhých.***

Úzka spolupráca Kultúrneho spolku sarvašských Slovákov - Vernosť so Slovenskou základnou školou v Sarvaši

Základy Kultúrneho spolku sarvašských Slovákov boli položené v septembri 1980 v Strieborných Viniciach v budove bývalej základnej školy. Aktívnymi iniciátormi a vedúcimi vtedajšieho Slovenského klubu boli osvetári, pracovníci Sarvašského kultúrneho domu *Zuzana Csicselyová Korbelyová* a *Tibor Mótyán*. Klub úspešne fungoval do roku 1989, potom bola jeho činnosť na dva roky prerušená.

V roku 1990 sa znovu založil slovenský klub už pod názvom *Kultúrny spolk sarvašských Slovákov – Vernosť*.

Sídlil v budove Kultúrneho domu v Sarvaši, za jeho prvého predsedu zvolili Tibora Mótyána. Spolk počítal s početným členstvom z okolitých Viníc – Strieborné Vinice, Sirató, Bezina a Staré Vinice – a do činnosti sa zapojili aj Sarvašania, väčšinou učitelia a žiaci tunajšej slovenskej základnej školy.

V roku 1995 sa Kultúrny spolk zaregistroval do registra občianskych spolkov s týmto okruhom pôsobnosti: uplatnenie národnostných práv slovenských občanov, staranie sa o tradície, zveľaďovanie stykov s materskou krajinou a zahraničnými Slovákami. O niekoľko rokov neskôr získal spolk z rôznych súbehov financie na zakúpenie nábytku a presťahoval sa na Rákócziho ulicu do budovy slovenskej základnej školy.

V roku 1999 sa novým predsedom stal *Ján Folytán*, bývalý riaditeľ Slovenskej školy v Sarvaši. V roku 2000 mestská samospráva poskytla tunajšej slovenskej samospráve dom, kde ponúkli miestnosť aj občianskym organizáciám fungujúcim v meste, takže spolk sa v roku 2000 presťahoval na ulicu Eötvöša. Po náhlej smrti Jána Folytána bola do konca r. 2000 poverenou predsedníčkou *Anna Franková*.

Do októbra 2001 prvou vedúcou spolku bola *Zuzana Nyemcsoková*, ktorá sa zo zdravotných príčin zriekla funkcie a členstvo zvolilo za predsedníčku pani Annu Frankovú, ktorá zodpovedne vykonávala funkciu až do januára 2015. V súčasnosti som predsedníčkou spolku ja. Zástupkyňou je pani *Margita Kmotriczová*, ktorá je motorom tohto spolku. Bohužiaľ, počet členov z roka na rok ubúda, starší ľudia zo zdravotných príčin zriedkavejšie navštevujú aktivity spolku. Vedenie spolku sa preto rozhodlo zapojiť do jeho činnosti mládež, zdá sa, že to bol dobrý nápad. Početní žiaci Slovenskej základnej školy, materskej školy a kolégia v Sarvaši sú častými účastníkmi našich kultúrnych akcií.

V Slovenskej základnej škole, materskej škole a kolégiu v Sarvaši pracujem už viac ako 25 rokov. Mojou úlohou je v dennodennej výchovno-vzdelávacej práci venovať pozornosť hlavne zintenzívneniu národnostného vzdelávania, uchovaniu jazyka a zachovávaniu tradícií pre mladé generácie. Dnes žijeme v dobe, keď sa stále niekam ponáhľame. Žijeme v strese každodenných starostí a už sa takmer vôbec nedokážeme tešiť zo života.

Pre nás učiteľov jednoznačne platí, že prispievame k prospechu spoločnosti. Dá sa povedať, že sme si vedomí svojej vysokej zodpovednosti za výchovu detí a mládeže. Každodenná prax ukazuje, že my učitelia si hlboko uvedomujeme osobnú zodpovednosť za zdravie, bezpečnosť a osobný rast detí. Našou hlavnou úlohou je tiež naučiť žiakov poznávať históriu, čím rozvíjame ich národné povedomie.

Spolupráca sarvašskej slovenskej školy s Kultúrnym spolkom sarvašských Slovákov - Vernosť bola mojou hlavnou témou dnešnej prednášky. Vo funkcii predsedníčky spolku Vernosť pracujem od februára 2015.

Deti sarvašskej školy majú možnosť venovať sa slovenskému jazyku a tradičnej kultúre svojich predkov na rôznych podujatiach, akciách, ktoré organizuje Kultúrny spolok sarvašských Slovákov- Vernosť. Úzka spolupráca so školou sa odzrkadľuje na podujatiach, na ktoré deti chodia s radosťou, lebo sa vždy dozvedia niečo nové. Celoročný program spolku je veľmi bohatý. Pokúsila som sa vybrať tie programy, ktoré sme organizovali

v období, odkedy som predsedníčkou spolku. Snažili sme sa vždy zapojiť do našich programov aj žiakov slovenskej základnej školy. Veď začínať musíme hlavne u mladých. Konkrétne spoločné programy. V januári mala v slovenskom dome prednášku o vyšívaní ozdobných stehov hosťujúca učiteľka Alena Kosc. Pani Alžbeta Križanská naučila deti rôznymi stehmi vyšívať. Zaujímavosťou bolo, že do vyšívania sa zapojili aj chlapci. Február sa niesol v znamení fašiangov, každý si prišiel na svoje.

Medzinárodný deň žien v aule školy každého člena dojal. S pekným programom vystúpili hlavne chlapci, ktorí rozdávali nielen kvety a ozdobné brošne, ale aj lásku.

Pečenie langoša patrilo tiež k zaujímavým programom. V školskej peci piekli členovia spolu s deťmi langoše, cesto pripravila najskúsenejšia členka spolku gastronómie *Jutka Gombkötová*.

Oblúbeným programom žiakov je národopisný tábor. Tento super program sa koná každoročne cez letné prázdniny. Tohto rok niesol názov *Sila tradícií*. Členovia spolku sa so zanietenosťou rozhovoria o svojej mladosti, ako aj o zvykoch, keď boli mladí. Cieľom bolo zachovanie tradícií Slovákov žijúcich na Dolnej zemi. Celý týždeň skrýval v sebe tradície.

Domy pokryté trstinou, v ktorých bývali naši predkovia, hľadali deti spolu s členmi spolku nielen v Sarvaši, ale malá skupinka sa vydala aj do Strieborných viníc. Dozvedeli sa tam, že ľudia boli celý život spätí s prírodou, tešili sa z každej maličkosti. Žili skromne a vážili si život a všetko, čo im priniesol. Dokázali žiť bez elektriny, áut a počítačov.

Najväčší úspech počas tábora mal deň, keď prišli z Kondoroša drotári. Prečo drotári? Lebo na Slovensku tí, ktorí hrnce plátali, svoje náradie nosili na chrbte a na mieste vedeli všetko opraviť. Z mojej mladosti mi znie aj teraz veta *Hrnce plátať! Hrnce plátať!*. Pod vedením ľudových umelcov deti spoznali nielen čaro hrnčiarstva a drotárstva, ale mali možnosť vyskúšať si množstvo ľudových hier.

O varení slivkového lekváru by sme mohli mať osobitnú prednášku.

V Irminčoku si deti prezreli obecný dom. Niektoré predmety boli pre ne nové, veď v domácnosti sa už dnes s nimi nestretávajú. Najviac sa im páčili zvieratá, ale aj varenie kamennej polievky bolo zaujímavé. Tu mali možnosť prvýkrát ochutnať túto výbornú slovenskú polievku. Spoločná práca, čistenie zemiakov a cibule, samozrejme ľahšie šla pri spoločnom speve. Štyri kozy piaty cap... bol šlágrom.

Návšteva Slovenského Komlóša bola pre mnohých veľkým prekvapením. Prehliadka slovenského domu zaviedla všetkých do každodenného života ľudí, ktorí používali vystavené predmety: mliečniky, krčahy, misky, črepníky. Stručne som sa snažila opísať 7-dňový národopisný tábor.

Ale aj škôlkari sa snažia zapojiť do našich programov. Prostredníctvom svojich učiteliek a členov spolku spoznávajú folklór, ľudové tance, tradície prípravy tradičných jedál.

Každý rok majú naši žiaci možnosť vycestovať na Slovensko. Ísť po stopách svojich predkov, a tak si posilňovať svoje národnostné povedomie.

Sme odkázaní na vlastné sily a schopnosti, na potenciál našich ľudí, na ich nadšenie a ochotu priložiť ruku k spoločnému dielu. Učí nás to história a sme povinní učiť to aj našu mládež.

Mimoškolské aktivity a medzinárodná spolupráca našej školy so školami v Európe

Mimoškolské aktivity sú pre žiakov veľmi prospešné. Ich úlohou je **naučiť žiakov, aby aktívne účinkovali v procese socializácie a seberealizácie**. Organizuje ich každá škola. Často žiaci, ktorí majú horšie známky, v mimoškolských aktivitách vynikajú, nadobudnú lepšie komunikačné schopnosti a vzťahy s rovesníkmi a učiteľmi. Odmalička získavajú návyky zdravého životného štýlu, aktívne sa pohybujú, vytvárajú krásne umelecké diela.

V Základnej škole mladých pokolení v Kovačici žiaci aktívne pracujú aj mimo školy.

Pracujú v informatickej, literárnej, recitačnej, výtvarnej, novinárskej, folklórnej a mnohých športových odbočkách.

Pre žiakov sú najzaujímavejšie nové – medzinárodné aktivity:

1. eTwinning
2. Noc s Andersenom
3. Ruka v ceste
4. Skype
5. KREF

eTwinning

ETwinning je platforma pre pracovníkov v škole (učiteľov, riaditeľov, knihovníkov, pedagógov a pod.), ktorí pracujú v jednej z európskych krajín zapojených do programu. Zameraný je na vzájomnú komunikáciu, spoluprácu, prípravu projektov a ich zdieľanie. K dispozícii je v 28 jazykoch, dnes má asi 405 912 členov a viac ako 51 769 projektov medzi dvoma alebo viacerými školami v Európe. Portál taktiež poskytuje online nástroje,

Naša trieda v školskom roku 2015/2016

- Objaveno/objavila Anna Hrková, 07.11.2016

[Dokážte komentár](#) [Obrázok](#)

Rozvrh hodín 6-2, Základná škola mladých pokolení Kovačica, Srbsko

rozvrh.docx

- Objaveno/objavila Anna Hrková, 14.11.2016

[Dokážte komentár](#) [Obrázok](#)

Projektový deň - Najlepšie podujatie školskej knižnice

- Objaveno/objavila Alena Kračovičová, 30.10.2016

[Dokážte komentár](#) [Obrázok](#)

Čaute kamaráti!

My sme žiaci zo Základnej školy Spartakovská 5 v Trnave. Sme veľmi veselí a radi sa zúčastňujeme rôznych súťaží a mimoškolských podujatí. Väčšina z nás sa pozná od prvého ročníka. Naším materinským jazykom je slovenčina, iba u jednej spolužačky je to čeština. Od prvého ročníka sa učíme anglický jazyk. Naša triedna pani učiteľka sa volá Alena Kračovičová a na našej škole učí nemecký jazyk a hudobnú výchovu. 26. októbra sme mali v škole projektový deň na tému: Najlepšie podujatie školskej knižnice. Krátkym videom by sme vám mohli predstaviť našu školu.

ktoré pomáhajú učiteľom nájsť partnerov, nastaviť projekty, vymieňať si nápady a príklady dobrej praxe a začať pracovať spoločne. Naša škola je zapojená do projektov eTwinningu už 2 roky. Aby sa uskutočnil jeden projekt, musia ho zaregistrovať dve školy z rôznych štátov.

Osobne mám aktívnych 11 projektov. Najzaujímavejšie sú:

- Vybrané slová bez (m)učenia – naša škola a ZŠ a MŠ Rynoltice (Česko),
- European Day of Languages – **naša škola a EREA Raphaël Elizé, Changé (Francúzsko),**
- Zajedno rastemo u pjesmi i priči – naša škola a OŠ Petra Krešimira IV. Šibenik (Chorvátsko),
- Život slovenských detí v zahraničí a na Slovensku – naša škola a Základná škola s materskou školou v Trnave (Slovensko).

Noc s Andersenem

Noc s Andersenem je oslavou narodenia najznámejšieho dánskeho rozprávkara Hansa Christiana Andersena. Od roku 2000 ju organizujú knižnice, materské a základné školy v Česku, na Slovensku, Poľsku, Slovinsku, Chorvátsku. V minulom roku sa zapojilo viac ako 60 000 účastníkov na viac ako 1 100 miestach našej planéty. Tohto roku sme sa aj my zapojili, ako prví účastníci zo Srbska.

KREF

Medzinárodný festival kreatívnych a edukačných filmov (KREF) prebiehal v Srbsku po prvýkrát v roku 2016. Naša škola sa zapojila s lipdup filmom o škole a obsadila prvé miesto – získala cenu: *Prvý školský Oskar*. Vo filme účinkovalo okolo 500 žiakov, 70 učiteľov a iných zamestnancov školy, trvá 6 minút a nakrúcaný je v jednom kuse, bez strihania.

Film si môžete pozrieť :

<https://www.youtube.com/watch?v=xqGXqfRr9Iw>

Chcete nás poznať? Poznáte nás?

Záujem o našu menšinu, o Slovákov žijúcich v Maďarsku, zo strany expertov z radov materského národa sa v poslednom čase zvýšil. Je to fakt, ktorý by nás mal tešiť, predsa nás často privedie do rozpakov, keď sa stretáme s výsledkami, závermi výskumov. Najmä od druhej polovice 20. storočia sa o nás vytvárali stereotypie. Od výskumov očakávame, že prispesú k tomu, aby boli na exaktnom podklade vyvrátené, aby experti poukázali na správne interpretovanú skutočnosť, v ktorej žijeme. Mnohokrát sa stáva pravý opak.

Zaráža nás napr., keď vedecká dielňa tej-ktorej univerzity na Slovensku si dovoľí permanentne používať geografické termíny, týkajúce sa nášho životného priestoru, mylne. Geografický útvar Veľká uhorská, resp. maďarská, nížina, sa nevzťahuje len na územie medzi Dunajom a Tisou. Termínom Panónia pomenovali Rimania zadunajskú oblasť a v tomto význame sa používa v Maďarsku korektne aj v súčasnosti.

V oblasti humanitných vied sa zvyčajne zabúda na uhorský kontext, ktorým je neodmysliteľne poznačená naša kultúra. Tento fenomén platil aj o materskom národe, len od konca prvej svetovej vojny sa začal dostávať čoraz viac do úzadia.

Najmä v 90. rokoch 20. storočia sme sa počas výstupov niektorých expertov stretali s tým, že sa opierali o štatistické údaje spred výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom (1946-48).

Najhoršie je, že viacerí nie sú ochotní skorigovať svoje omyly, aj po našom upozornení trvajú na svojom. Spôsobuje nám problém, ako si máme tento prístup vysvetliť: my, ktorí žijeme v tejto skutočnosti, by sme nemali hodnoverné poznatky?

Vo vedných disciplínach, v ktorých sa pracuje s dotazníkovou metódou (dialektológia, sociolingvistika, sociológia, do istej miery kulturológia, prípadne etnografia či etnológia) sa ukazujú nedostatky hlavne metodického charakteru. V posledných rokoch sú naše školy priam zaplavené dotazníkmi, viaceré z nich dostávajú elektronickou cestou, ročne priemerne desať dotazníkov. To znamená, že na obdobie školského roka pripadá cca. jeden mesačne.

Ja osobne pracujem na vedeckom poli viac ako štyridsať rokov a dostala som dôkladnú prípravu k terénnej práci, až do takých detailov, ako sa treba správať v osobnom kontakte s respondentom, ako má byť upravený môj zovňajšok. Prevažnú väčšinu autorov dotazníkov asi metodicky nepripravil nikto - aspoň na základe javov, ktoré budú nižšie rozobrané, možno dospieť k takémuto záveru.

Dotazník má byť autorizovaný. Dotazník s podpisom Autor, resp. Autori nie je síce anonymný, ale ani autorizovaný. Keby mal respondent otázku, nemá sa na koho obrátiť. Druhou závažnou požiadavkou je, aby otázky boli formulované jednoducho, vecne, aby boli zrozumiteľné, jednoznačné pre respondenta. Autori dotazníkov zo Slovenska si neuvedomujú skutočnosť, že maďarský jazyk sa bráni nadmernému preberaniu cudzích slov. Napr. aj vydávanie učebníc je regulované v tomto ohľade, je presne určené, pre ktorú vekovú skupinu aké percento použitia cudzích slov je v učebnici dovolené. Inteligent z našich radov je tiež navyknutý na toto jazykové milieum, ťažko porozumie vete, v ktorej sú – v krajnom prípade - len spojky slovenské. Aj keby pri vyplňaní dotazníka pracoval so slovníkom cudzích slov, nie je isté, že by uspel, totiž najnovšiu vrstvu výpožičiek, anglicizmov, dostupné lexikografické diela neuvádzajú. Požiadavky na vedecký štýl sa v Maďarsku a na Slovensku značne rozchádzajú: kým na Slovensku sa očakáva vyjadrovanie cudzími slovami, ak aj existuje príslušný domáci výraz, nepovažuje sa za termín. V Maďarsku naopak, vyjadrovať sa čím jednoduchšie, použiť jazykové prostriedky domáceho jazyka. Moje osobné skúsenosti (z národopisných táborov, mládežníckych vedeckých podujatí,

vedeckých konferencií) ukazujú, že v slovenskej vede sa najmä začiatočníci snažia vyjadrovať čím komplikovanejšie, čím abstraktnejšie. V Maďarsku by sa takýmto prácam, resp. výstupom, dostávala ostrá kritika, v takýchto prípadoch vzniká v radoch poslucháčov, resp. v záujemcovi, ktorý príspevok prečíta, podozrenie, že komplikovaným vyjadrovaním sa zastiera nedostatočná pripravenosť.

V r. 2006-2007, kedy sa konal celoštátny sociolingvistický výskum menšín v Maďarsku, sme tiež museli upraviť otázky dotazníka, prispôbiť terénu. Načrtnutej zákonitosti, vplyvu jazykového úzu štátotvorného národa, sa žiadna menšina nemôže vyhnúť, tá tak či onak pôsobí. Analogickým prípadom je maďarská menšina na Slovensku, ktorej materinský jazyk, t. j. maďarčina, je tiež poznačená vplyvom úzu slovenčiny. Lenže tento fenomén si obec maďarských lingvistov uvedomuje ako prirodzený jav, špecifické prvky maďarského jazyka menšín uvádzajú najnovšie slovníky maďarského jazyka. Týmto spôsobom sú ovplyvnené široké vrstvy národa v smere tolerancie.

Najväčším nedostatkom dotazníkov, ktoré sa posielajú do našich inštitúcií, je, že autorom chýbajú základné poznatky o teréne, v ktorom si nárokujú, aby s nimi respondenti spolupracovali. K tomu, aby boli odpovede korektné a na ich podklade hodnoverné aj závery výskumu, sú neodmysliteľné dva faktory: osobný kontakt s respondentom a dôkladné poznatky výskumníka o teréne, v ktorom sa mieni pohybovať. Tieto môže získať orientáciou v odbornej literatúre a osobnou prítomnosťou. Osobným kontaktom s respondentom sa manifestuje, že si ho výskumník váži, považuje ho za rovnocenného partnera. Okrem toho práve spomenutým celoštátnym sociolingvistickým výskumom národností v Maďarsku sa získali skúsenosti, že informácie, ktoré boli zachytené na diktafóne pri vyplňaní dotazníka, kedy respondent rozmýšľal nahlas alebo interpretoval svoju odpoveď, boli závažné pri vyhodnocovaní výsledkov z hľadiska hodnovernosti. Čo sa týka orientácie v odbornej literatúre o nás: obyčajne absentujú citácie diel z pera domácich autorov, ktorí sa vychovávali v tejto

kultúre, zároveň majú prehĺbený pohľad na danú problematiku v príspevkoch, ktorých pôvodca je expert zo Slovenska. Ak sa niektoré z našich publikácií uvádzajú, vyzerá to, akoby ich autor použil náhodne (mal ich práve poruke), nebývajú vybrané ako najadekvátnejšie k danej téme. Zriedkavé sú prípady, keď si expert zo Slovenska nárokuje od nás aspoň konzultáciu s cieľom kontroly hodnovernosti svojho zámeru, resp. svojej interpretácie.

Posielať dotazník počítačom do našich škôl znamená z metodického hľadiska okrem uvedených problémov jednostranný a obmedzený výber vzorky. Otázky prezrádzajú vážne nedostatky poznatkov našej skutočnosti aj po tej stránke, že autori nemajú predstavy o tom, ako je národnostné školstvo zakotvené v maďarskej legislatíve, aké majú pedagógovia úväzky a aké špecifické úlohy mimo úväzkov. Nebudem tento problém rozvádzať do konkrétností pre limitovaný rozsah príspevku. Koniec koncov orientovať sa v tejto oblasti je povinnosťou toho, kto o sebe tvrdí, že má o nás záujem. Absenciu základných poznatkov prezrádza napr. otázka, ktorá smeruje na to, aké nároky by mali národnostní pedagógovia na školenie vo voľnom čase. Riaditelia našich škôl sa snažia totiž o to, aby povinné školenia, predpísané nariadeniami, riešili v rámci pracovného času a ešte viac neobmedzovali voľný čas pedagógov, z ktorého pre svoje súkromie nemajú nadostač.

Niekoľko desaťročí pôsobia u nás vo verejnom školstve hosťujúci učitelia a vo vysokom školstve lektori slovenčiny. Už ich výber je problematický, prichádzajú do prostredia, ktoré nepoznajú, resp. majú o ňom nedostatočné poznatky. Radi by sme ich pripravili pred príchodom, minimalizovaným školením. Nie všetci sú rovnako adaptabilní. Na svojom pracovisku majú obidve kategórie určený úväzok, zvyšok času využívajú rôzne. Niektorí sa zapoja do nášho menšinového života, najmä pôsobiaci vo verejnom školstve, lektori rozvinú vedeckú činnosť. Tí, ktorí sa primerane adaptovali, aj po ukončení pracovného pomeru udržiavajú kontakty s nami. Bývalí hosťujúci učitelia sa vracajú v ďalšom cykle, vo vysokom školstve môže pokračovať spolupráca s bývalým lektorom a jeho pôvodným pracovis-

kom v prípade, ak je vybraný z pracoviska, na pôde ktorého sa koná vedecká práca, ktorá je čiastočne kompatibilná s našimi vedeckými dielňami. Iní odchádzajú domov tak, že žili tu separovane, nenadviazali kontakty s tunajšou menšinou, preto môžu byť aj neúmyselne pôvodcovia dezinformovania slovenskej verejnej mienky o nás.

Z uvedených problémov vyplýva, že situácia v otázke nášho spoznávania je zložitá, popri pozitívnych fenoménoch sa javí čoraz viac neželaných. Boli by sme spokojní, keby záujem „s nálepkou“ výskum Slovákov v Maďarsku nepreferoval prevažne individuálne snahy, ale bol vyvážený v tom zmysle, aby ním získala aj naša pospolitosť.

Slovenčinár

